

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Odposlechy a záznamy hovorů

Bc. Jan Polák

2016

Plzeň

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto práci na téma „Odposlechy a záznamy hovorů“ vypracoval samostatně, a že jsem vyznačil veškeré prameny, z nichž jsem ve své práci čerpal, a to způsobem v takové práci obvyklým.

.....

Podpis autora

Poděkování:

Touto cestou bych chtěl poděkovat panu docentu JUDr. Janu Kocinovi, Ph.D., za jeho cenné a podnětné rady a odbornou pomoc, kterou mi poskytoval po celou dobu tvorby této práce. Chtěl bych také poděkovat svým rodičům, za jejich obětavost, prospěšné rady a morální pomoc, bez kterých by se mi nepodařilo práci dokončit.

Obsah

Úvod.....	1 – 3 s.
1. Historie odposlechů.....	4 s.
1.1 Úprava odposlechů mezi léty 1948 až 1989.....	4 – 5 s.
1.2 Odposlechy jako součást operativních prostředků v letech 1948 až 1989	5 – 6 s.
1.2.1 Útvary, správy, sektory v letech 1948 až 1963.....	6 – 7 s.
1.2.2 Útvary, správy, sektory v letech 1964 až 1989.....	7 – 8 s.
1.2.3 Předpisy a směrnice v letech 1948 až 1963.....	8 – 9 s.
1.2.4 Předpisy a směrnice v letech 1964 až 1989.....	9 -10 s.
1.3 Právní úprava odposlechů a záznamů hovorů po roce 1989.....	10 – 11 s.
2. Úprava odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle českého právního řádu.....	11 s.
2.1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu.....	11 – 19 s.
2.1.1 Odposlech komunikace mezi obviněným a obhájcem.....	20 – 22 s.
2.2 Postup při nařízení odposlechu a telekomunikačního provozu.....	22 – 23 s.
2.2.1 Náležitosti příkazu k povolení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.....	24 – 27 s.
2.2.2 Formální postup při vydání příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.....	27 s.
2.3 Povolení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu bez nutnosti příkazu.....	28 – 30 s.
2.4 Použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu jako důkazu v trestním řízení.....	30 – 32 s.
2.4.1 Použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu jako důkazu v jiné trestní věci.....	32 – 33 s.
2.5 Zničení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.....	34 s.
2.6 Informační povinnost orgánů činných v trestním řízení	34 – 39 s.
3. Zjištění údajů o telekomunikačním provozu.....	39 – 41 s.
3.1 Postup při nařízení zjišťování údajů o telekomunikačním provozu	41 – 44 s.
3.2 Informační povinnost v případě zjišťování údajů o telekomunikačním provozu.....	44 – 46 s.
3.3 Souhlas uživatele s poskytováním údajů o telekomunikačním provozu	

.....	46 – 47 s.
4. Vztah mezi ustanoveními § 88 a § 88a a sledováním osob a věcí podle § 158d trestního řádu.....	47 – 49 s.
5. Kontrola použití zjišťovacích úkonů.....	49 – 50 s.
6. Odposlechy povolené na základě jiného zákona než trestního řádu	50 – 53 s.
6.1 Použití „zpravodajský odposlechů“ jako důkazu v trestním řízení	53 – 57 s.
7. Úprava odposlechů a záznamů hovorů podle Slovenské právní úpravy	58 s.
7.1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu.....	58 – 59 s.
7.1.1 Podmínky pro nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.....	59 – 61 s.
7.1.2 Postup při nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.....	61 – 62 s.
7.1.3 Použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu jako důkazu v trestním řízení.....	62 – 63 s.
7.1.4 Zničení záznamu a informační povinnost orgánů činných v trestním řízení	63 – 64 s.
7.2 Oznámení údajů o telekomunikačním provozu.....	64 – 65 s.
Závěr.....	66 – 69 s.
Summary.....	70 – 71 s.
Použitá literatura.....	72 – 77 s.

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolil téma „Odposlechy a záznamy hovorů“, a to převážně z následujících důvodů. Tím prvním je ten fakt, že se jedná o velice zajímavou problematiku, při které dochází ke střetu chráněných práv. Na jedné straně se jedná o právo na ochranu soukromí, tak jak jej upravuje Listina základních práv a svobod či Evropská úmluva o lidských právech, a na straně druhé je zde ochrana právem chráněného zájmu ať už se jedná o zdraví, majetek nebo život. Právě institut odposlechů a záznamů hovoru představuje průsečík mezi těmito právy, kdy je potřeba omezit jedno právo ve prospěch toho druhého. Navíc důležitost informací, které se pomocí odposlechu získávají v dnešní době, významově roste, a to nejen v důsledku současných geopolitických problémů ve světě, spojených především s hrozbou terorismu, tak i proto, že se jedná o rychlý a spolehlivý zdroj informací využívaných za účelem odhalování a potírání kriminality, jak ve světovém tak i v lokálním měřítku.

Tato práce si klade za cíl přinést komplexní rozbor zákonné úpravy § 88 odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), a dále také s tím souvisejícím institutem zjišťování údajů o telekomunikačním provozu podle ustanovení § 88a trestního řádu. Jasná, komplexní a určitá právní úprava je nutností pro to, aby v demokratickém a právním státě, nedocházelo ke zneužívání institutů, které zasahují do práv jednotlivce. V určitých otázkách spojených s předmětem práce se pak pokouším poukázat na případné nesrovnalosti nebo ne zcela jasné stránky úpravy, které by podle mého názoru měly být upraveny tak, aby nemohlo dojít k nesprávným interpretacím.

V této práci se nezabývám pouze úpravou odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle trestního řádu, i když ta představuje jádro práce, ale zabývám se i úpravou právních předpisů, které umožňují nasazení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle jiného režimu. Jedná se o tzv. „zpravodajské odposlechy“, které jsou upraveny zákonem č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě a zákonem č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství. Tyto zákony upravují použití odposlechu v rozdílném režimu, disponují jiným cílem a jinými prostředky jeho dosažení, než je tomu tak u odposlechů podle trestního řádu, a představují tak specifický pramen důležitý pro správné pochopení této problematiky.

Vedle české právní úpravy je část práce věnována i úpravě slovenské. Slovenskou republiku jsem si vybral záměrně z důvodu společného historického a kulturního vývoje. Jako zajímavý faktor jsem shledal komparaci jednotlivých právních úprav problematiky odposlechů a záznamů hovorů obou dříve spojených států a jejich případné shody a odlišnosti. Z hlediska rozsahu práce se jedná jen o základní rozbor podobností a odlišností, neboť na ucelený rozbor po vzoru české úpravy by v práci nezbýval prostor.

Z důvodu ucelenosti obrazu o problematice odposlechů a záznamů hovorů je první část práce věnována historickému vývoji tohoto institutu a to od konce 2 sv. války, kdy se odposlechy začínají používat jako způsob opatřování informací pro trestní řízení, až do současnosti. Seznámení s historií odposlechů považuji za důležité i z důvodu správného porozumění historickému vývoji tohoto institutu je nutné pro pochopení současné právní úpravy. Především pak v návaznosti na rozhodovací činnosti soudů, která je v této problematice jedním ze stěžejních pramenů, a je možné ji pokládat za stejně důležitou, ne-li důležitější než úprava zákonná. Z důvodu, že v minulosti docházelo ke zneužívání odposlechů složkami státní bezpečnosti, je i dnes tato problematika značně rozporuplná. Nutné je vždy správně stanovit hranici mezi oprávněností zásahu a situací, kdy převáží ochrana práva na soukromí.

Jednotlivé kapitoly jsou řazeny systematicky tak, aby tvořily postupný a ucelený obraz právní úpravy. Od představení příslušného úkonu, po podmínky a náležitosti jeho nařízení až po informační povinnosti orgánů činných v trestním řízení a případné možnosti podání stížnosti vůči nim.

V práci je zahrnuta i kontrola zmíněných institutů a to z pozice parlamentního orgánu k tomu způsobilého.

Při tvorbě této práce jsem vycházel z několika druhů pramenů, tím prvním byly aktuální, platné a účinné zákonné úpravy. Další pramen představují komentáře významných teoretiků i praktiků českého trestního práva, a to především prof. Pavla Šámala a prof. Jiřího Jelínka, jejichž komentáře trestního řádu představují v současné době asi ty nejucelenější publikace k dané problematice. Lze ale konstatovat, že jsem vycházel téměř z veškerých dostupných publikací, které s tématem mojí práce souvisí. Problém, na který jsem při tvorbě diplomové práce narazil je ten fakt, že v České republice momentálně chybí monografie, která by se zmíněným tématem zabývala. Na Slovensku existuje jediná publikace a to od JUDr. Josefa Čentěše, vydaná v roce 2013, která

představuje aktuální pohled na zmíněnou problematiku.

Z důvodu absence monografií jsem proto vycházel především z komentářů, dále pak z odborných článků v právních periodikách, ze zákonů, a z judikatury vyšších soudů. Právě judikatura představuje jeden ze stěžejních pramenů v otázce odposlechů a záznamů hovorů, neboť právě soudy jsou těmi, kdo o jejich nasazení rozhoduje a jsou to ony, které rozhodují, zda se v konkrétním případě nejedná o nezákonný zásah do práv jedince. Proto je součástí práce i poměrně vysoký počet rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky. V otázkách, které se týkají zásahu do základních práv a svobod pak judikatura Ústavního soudu České republiky. V části věnované slovenské úpravě vycházím z rozhodnutí učiněných Nejvyšším soudem Slovenské republiky a Ústavním soudem Slovenské republiky. V práci jsou dále jako další pramen použity důvodové zprávy k jednotlivým novelám trestního řádu.

Tato práce je zpracována podle právního stavu k 1.3.2016

1. Historie odposlechů

Informace o historii odposlechů je v této kapitole ohraničena lety 1948 až 1989, ve dvou etapách – od roku 1948 do roku 1963 a od roku 1964 do roku 1989 tedy v těch letech, kdy používání operativní techniky pod, kterou můžeme odposlechy zařadit, nebylo obecně upraveno trestním řádem, a kdy byla tato problematika řešena především prostřednictvím předpisů, směrnic a rozkazů, které upravovaly používání operativní techniky složkami – sektory StB. Z důvodu neexistence Ústavního soudu, zde nebyl neustranný orgán, který by na dodržování lidských práv dohlížel. Přestože v osmdesátých letech byly ratifikovány ČSSR dva významné mezinárodní pakty o lidských právech – Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, jejich porušování to přesto nezabránilo.

Problematikou této kapitoly byl ten fakt, že se mnoho z původních zpráv, hlášení, protokolů a jiného svědeckého materiálu nedochovalo, některé prameny byly ztraceny nebo cíleně skartovány.

1.1 Úprava odposlechů – mezi lety 1948 až 1989

Jednalo se o období, kdy se v naší republice začal vytvářet komunistický totalitní systém, se zákony, jejichž účelem byla podpora této ideologie. Zákony odporovaly právnímu cítění, problematika lidských práv byla zohledňována na základě politického řízení a příslušné ideologie, stát svrchovaně vstupoval do základních lidských práv, neboť totalitní ideologie byla nadřazena i základním právům. *Socialistickému typu společnosti a společenskému zřízení odpovídá i socialistický typ práv, svobod a povinností občanů*.¹ Trestní řízení včetně výkonu trestu bylo zaštiťováno jedním ministerstvem – ministerstvem národní bezpečnosti (dále jen MNB). Zvyšoval se tlak represivních složek na všech úrovních.² „*Soudní prosazování základních práv, resp. jejich ochrana nebyly*

¹ Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. 1. vydání. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2009. s. 340.

² Bursík, T. *Ztratily jsme mnoho času...Ale ne sebe!* Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu č.15. 1. vydání. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2006. s. 8-11.

v socialistickém pojetí základních práv prakticky přítomny.“³ Ze samotné „Ústavy 9. května“ (ústavní zákon č. 150/1948 Sb.) vyplývalo jednoznačně - použije-li jednotlivec v lidově-demokratické republice svá základní práva v jiném, než lidově-demokratickém záměru, bude jeho chování shledáno trestným (čl. 37 ústavy).⁴

Ideologickému diktátu podléhalo i soudnictví. Podle zákona č. 232/1948 Sb., o státním soudu. Ustanovení o organizaci soudnictví a procesním právu obsahoval rovněž zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, který mimo jiné upravil příslušnost a složení soudů, rozšířil pravomoci a příslušnost prokuratury, upravil opravné prostředky a v zájmu urychlení – i na úkor práv obžalovaného – zjednodušil soudní řízení.“⁵ Podle novely soudcovského zákona z roku 1950 mohly být justiční zkoušky budoucím „soudcům“ prominuty ministrem spravedlnosti, v případě oddanosti vládnoucí straně.⁶

Na základě Vládního nařízení č. 48/1950 Sb. vzniklo již zmíněné MNB se svými složkami, vč. státní bezpečnosti (dále jen StB), s plnou kompetencí v nasazování krátkodobých a dlouhodobých prostorových odposlechů, monitorovány byly telefony a dálnopis.

1.2 Odposlechy jako součást operativních prostředků v letech 1948 až 1989

Odposlechy ať prostorové či odposlechy telefonu a dálnopisu byly součástí celého množství operativních prostředků.

Prostorový odposlech umožňoval „odposlouchávat zájmové osoby – řečeno v příslušném žargonu – a nechyběl samozřejmě ani mezi „zpravodajsko-technickými úkony“ komunistické Státní bezpečnosti. Speciální zařízení ukrytá na různých místech pomáhala jejím příslušníkům v získávání důležitých informací o

³ Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví.* s. 344.

⁴ Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví.* s. 344.

⁵ Schelle, K., Tauchen, J. *Trestní kodexy 2. díl. Procesněprávní předpisy*, 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2011. s.15.

⁶ Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví.* s. 351.

*sledované osobě, jejich stycích či o vědomostech o dané problematice apod.*⁷

Vzhledem k tomu faktu, že časové rozmezí této monitorované doby je poměrně dlouhé a skrývalo v sobě celou řadu druhů technických zařízení, a také k zaměření mé práce, bych se chtěl věnovat těm „nejběžnějším“, na kterých lze nejlépe ilustrovat historický vývoj. Patřily k nim prostorové odposlechy krátkodobé a dlouhodobé a telefonní odposlechy.

1.2.1 Útvary, správy a sektory 1948-1963

Nasazování odposlechů bylo z počátku v kompetenci ministerstva vnitra (dále jen MV), především jeho součástí - Správy operativní techniky. Operativními prostředky také disponovala vojenská kontrarozvědka a rozvědka.

V říjnu 1948 vznikla na MV skupina označovaná jako „Skupina I. Bezpečnost, se sektorem BA_t, který se zabýval operativní technikou.

V roce 1949 bylo na krajských velitelstvích StB vyděleno oddělení zabývající se operativní technikou. V roce 1950 bylo založeno již zmíněné ministerstvo národní bezpečnosti (MNB), pod toto ministerstvo spadal výše jmenovaný BA_t, který se stal 5. sektorem operativní techniky.

V následující době byl tento sektor dále rozdělen na sektor 4. a 5., kdy 4. sektor se věnoval nasazování operativní techniky, především zařízení pro odposlechy a záznamy telefonních rozhovorů.⁸

MNB se kromě nasazování odposlechů zabývalo i výzkumem operativní techniky. V roce 1953 byla činnost MNB ukončena. Bylo včleněno do MV zřejmě z důvodu snazšího ovládní StB ze strany KSČ.⁹ Od roku 1953 bylo nasazování operativní techniky sloučeno do IX. správy MV (operativní technika).¹⁰

Po dobu své existence procházel tento bezpečnostní aparát výraznějšími či méně výraznými změnami a to i v přímé souvislosti s aktuálním stavem doby (převaha boje s vnějším či vnitřním nepřítelem). Útvary se slučovaly či rozdělovaly, měnily se krycí názvy i zkratky útvarů.

⁷ Povolný, D. *Operativní technika a StB*. In: Sborník Securitas Imperii 10. 1. vydání. Praha: ÚSTR, 2003. s. 73.

⁸ Schovánek, R. *Vývoj technických složek MV 1948-1963 (I.)*. In: Sborník Securitas Imperii 1. 1. vydání. Praha: ÚSTR, 1994. s. 18-21.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Povolný, D. *Operativní technika v rukou StB. 1. vydání*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2001. s. 5.

Výsledkem bylo oddělené fungování kontrarozvědky (II. správa MV) a politické kontrarozvědky (III. správa MV). Ta byla v roce 1963 zrušena a její úkoly přebrala II. správa.¹¹

V roce 1953 byla na MV založena Technická správa MV s krycím názvem IX. správa.¹² V rámci této správy fungoval její odbor agenturně operativní techniky. V roce 1955 byla IX. správa reorganizována a z vybraných odborů vytvořen 5. zvláštní odbor radiokontrarozvědka a 6. zvláštní odbor radioobrana (rušení). V roce 1963 proběhla opět reorganizace, byla zrušena již zmíněná III. správa MV. V roce 1964 byla zreorganizována IX. správa MV, a tato Správa zpravodajské techniky začala na MV fungovat pod krycím názvem VI. správa.

1.2.2 Útvary, správy a sektory 1964-1989

Stejně tak jako v předešlých letech 1948-1963 je výše zmíněné období spojeno s častými reorganizacemi MV, ať již ve smyslu přejmenování sektorů a oddělení, tak v náplni a praktikách práce. Již zmíněná IX. správa MV se stává VI. správou MV (správa operativní techniky). Strukturu této správy tvořilo pět skupin včetně operativní techniky. S přejmenováním správy souvisí i označení směrnic o používání operativní techniky¹³ a směrnic o evidenci a registraci operativně technických svazků a spolupracovníků zpravodajské techniky.¹⁴ V krajích operativní techniku a její nasazování zajišťovaly od roku 1964 6. odbory krajských správ MV.¹⁵

VI. sektor MV se zaměřil na zkvalitňování zpravodajsko-technických úkonů. Nasazování operativních prostředků se zabýval 1. odbor (ve struktuře spadající pod správu pro výkonnou techniku). Tento odbor se nezabýval záznamem „nepřátelských centrál“, tyto záznamy spadaly pod 3. odbor – radiokontrarozvědku.

Prostorový odposlech spadl pod 2. odbor, zatímco 4. odbor se zabýval technickým zabezpečením. Pozitivem pro nasazovanou techniku bylo založení

¹¹ Koutek, O. *X. správa SNB- útvary státní bezpečnosti určený pro boj proti tzv. vnitřnímu nepříteli*. In: Sborník Securitas Imperii 14. 1. vydání. Praha, ÚSTR, 2006. s. 354-355.

¹² Schovánek, R. *Vývoj technických složek MV 1948-1963 (I.)*. In: Sborník Securitas Imperii 1. s. 18-21.

¹³ Směrnice A-oper-IX-1 a A-oper-VI-1-VB.

¹⁴ Směrnice A-oper-IX-2 a A-oper-VI-2.

¹⁵ Tamtéž. s. 6.

samostatného 9. odboru, jehož náplní práce byl výzkum, vývoj a zkvalitňování operativních prostředků.

Po roce 1968 dochází opět ke změnám ve struktuře jednotlivých odborů a oddělení. V osmdesátých letech vzniká samostatný Výzkumný ústav FMV (vzhledem k federaci MV na FMV), vzniká také X. správa FMV (SNB) - ta měla na celém území státu organizovat kontrarozvědnou činnost proti vnitřnímu nepříteli a protisocialistickým skupinám včetně prevence a profylaxe.¹⁶ VI. správa FMV se v roce 1980 přejmenovává krycím názvem na VI. správu SNB/Správa (výkonné)zpravodajské techniky. Po roce 1981 a 1982 dochází v součinnosti s novým organizačním řádem FMV opět ke změnám v označení jednotlivých krycích názvů oddělení a sektorů. Tento stav zůstává nezměněn až do roku 1988. V roce 1989 se Výzkumný ústav stává součástí Správy zpravodajské techniky SNB.¹⁷

1.2.3 Předpisy a směrnice 1948-1963

Pramenem pro tuto kapitolu jsou dochované a dohledané dobové směrnice a vnitřní předpisy.

V roce 1949 byla přijata první směrnice pro odposlech¹⁸, upravující odposlech telefonních rozhovorů, stanovila délku odposlechu a stupeň nebezpečnosti. V roce 1950 ji doplnila směrnice pro využití odposlechů v krajích.^{19,20}

Směrnice z roku 1954 označené jako Směrnice o používání operativní techniky²¹ byla první směrnicí, která v sobě zahrnovala všechny druhy operativní techniky, kompetentní osoby, dobu nasazení operativních prostředků, podmínky upravující nasazování odposlechů, kdy se zohledňoval význam sledované osoby nebo objektu a náročnost užití operativní techniky.

Následující směrnice vstupující v platnost v roce 1956 nahradila obecnou

¹⁶ Koutek, O. *X. správa SNB- útvar státní bezpečnosti určený pro boj proti tzv. vnitřnímu nepříteli*. In: Sborník Securitas Imperii 14. 1.vydání. Praha, ÚSTR, 2006. s. 356- 357.

¹⁷ Schovánek, R. *Vývoj technických složek MV 1963-1989 (II.)*. In: Sborník Securitas Imperii 2. 1. vydání. Praha: ÚSTR, 1995. s. 47-61.

¹⁸ Směrnice čj. A-19807/Sc 23-49.

¹⁹ Směrnice čj. S – 2895/01-1950.

²⁰ Schovánek, R. *Vývoj technických složek MV 1948-1963 (I.)*. In: Sborník Securitas Imperii 1. s. 19.

²¹ Směrnice A-oper-IX-1.

směrnici z roku 1954²². Tato směrnice zaváděla operativní prostředky pod krycími jmény/číslly, přinášela klasifikace, způsob nasazení, územní rozložení v souvislosti s rozložením represivních orgánů i zkrácení doby nasazení dlouhodobých odposlechů.

Tato směrnice byla pozměněná²³ již následujícího roku. Upravovala náležitosti pravomocí k nasazení odposlechu, míst a objektů, kde bylo zařízení instalováno, dobu nasazení tohoto technického úkonu. Směrnice byla znovu aktualizována v roce 1959²⁴. Rok na to vstoupil v platnost Dodatek ke směrnici, který se týkal telefonního odposlechu.

1.2.4 Předpisy a směrnice 1964-1989

V této době směrnice vycházely jako rozkazy ministerstva vnitra, prostřednictvím ministra (RMV)²⁵. Stejně jako v předchozím období se týkaly operativních prostředků: dlouhodobého a krátkodobého odposlechu, odposlechu telefonu (dálnopisu), fotografování a filmování, technická prověrka místností a prohlídka korespondence.

Ustanovení těchto směrnic nebyla vždy dodržována, nejdříve byla nasazována operativní technika a na základě toho se rozpracovávaly konkrétní případy. Přestože ve směrnicích byly zmíněny formulace „až po vyčerpání všech ostatních způsobů“, a kdy úkony měly být „odůvodněné“ a doba nasazení „nezbytně nutná“. Směrnice A-oper-VI-2²⁶ byla nejčastěji porušovanou směrnicí z hlediska archivace shromážděného materiálu.

K nejdůležitějším směrnicím v 70. letech patřily ty, které stanovily podmínku v nasazení operativních prostředků u osob, kde byl již zaveden operativní svazek.²⁷

Následovaly směrnice umožňující socialistickým státům nasadit operativní prostředky na našem území.²⁸ Přibližně shodného obsahu jako směrnice

²² Směrnice A-oper-IX-1, rozkaz MV č.212 čl.216.

²³ Směrnice A-oper-IX-1, rozkaz MV č.34 čl.39.

²⁴ Směrnice A-oper-IX-1, rozkaz MV č.66 čl.67.

²⁵ Směrnice A-oper-VI-1, A-oper-VI-2, A-oper-IX-1, a A-oper-IX-2.

²⁶ RMV č.2čl.2, RMV ČSSR č.36., RMV ČSSR č. 18.

²⁷ RMV č.45/1964, RMV č.14/1969.

²⁸ Směrnice A-oper-VI-1-RMV č. 30/1972.

předchozí, byly směrnice z let 1980 a 1982²⁹, které upravovaly především náležitosti dlouhodobého odposlechu.

1.3 Právní úprava odposlechů a záznamů hovorů po roce 1989

Institut odposlechu a záznamu hovoru byl poprvé právně zakotven až v zákoně č. 178/1990 Sb., kterým byl novelizován trestní řád. Zákonodárce se domníval, že je nutné používání odposlechů striktně upravit ve formě zákona a odstranit nedostatky předchozí úpravy, a to především ve formě možnosti nařízení odposlechu. Bylo nutné stanovit postup, kterým je možné odposlech a záznam telekomunikačního provozu nařídit a určit náležitosti, které musí být splněny.

Tato úprava trpěla mnoha nedostatky jak po formální tak i po obsahové stránce. Jedním z důvodů je fakt, že zákonodárci neměli o tomto institutu v době jeho schvalování jasnou představu.

Podle této úpravy mohl odposlech nařídit předseda senátu a v přípravném řízení prokurátor nebo vyšetřovatel v případě, že získal povolení od prokurátora. Je patrné, že toto ustanovení nelze z dnešního hlediska označit za ústavně konformní. Právní úprava neřešila, jak postupovat v otázkách úschovy a případného zničení získaného záznamu. Další problém, který se záhy ukázal, byl ten fakt, že policie nedokázala dostatečně reagovat na rychle měnící se poměry ve společnosti a na technický vývoj prostředků, které byly k páčání trestné činnosti používány.

Bylo tedy nutné institut odposlechu telefonních hovorů, tak jak byl původně označován, novelizovat. Toto bylo realizováno zákonem č. 292/1993 Sb., který jednak změnil označení na dnes již používané, tedy odposlech a záznam telekomunikačního provozu, dále bylo nařizování odposlechu svěřeno pouze do pravomoci soudů jako garantů zákonnosti. Byl rozšířen a specifikován okruh trestných činů, u kterých bylo možné odposlech nařídit. Maximální doba odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu byla stanovena na šest měsíců, s možností následného opakovaného prodloužení. Lze konstatovat, že tato novela položila základy odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, tak jak jej známe dnes. Není tedy divu, že tato úprava zůstala v téměř nezměněné formě až do rozsáhlé novely trestního řádu v roce 2008. Tato novela označena jako zákon č.

²⁹ Směrnice A-oper-VI-2-RMV č.18/1980 a RMV č.20/1982

177/2008 Sb., provedla řadu změn i ve zmíněném institutu. Jednalo se především o úpravy, které měly zabezpečit, že ze strany orgánů činných v trestním řízení nedojde ke zneužití. Dále byla zavedena možnost přezkumného řízení.

2. Úprava odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle českého právního řádu

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu je v českém právním řádu upraven v zákoně č. 141/1961 Sb., trestní řád a to konkrétně v hlavě čtvrté oddílu sedmém. Otázka odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu je řešena v § 88, v § 88a problematika související se zjišťováním údajů o telekomunikačním provozu. Podle současné platné úpravy čítá úprava odposlechů 9 paragrafů a úprava zjišťování skutečností o uskutečněném telekomunikačním provozu 4 paragrafy. Lze se však s velkou pravděpodobností domnívat, že v budoucích novelizacích a úpravách se jejich počet bude rozšiřovat, stejně tak jak tomu bylo i v minulosti. Oba instituty, jak odposlech a záznam telekomunikačního provozu, tak i zjišťování dat o telekomunikačním provozu, lze zařadit mezi tzv. zajišťovací úkony.³⁰ Nutno říci, že úprava podle trestního řádu je sice úpravou samotného odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, ale tato úprava samotná není zcela dostačující, vzhledem k širší předmětné problematice. K řešení otázky odposlechů a záznamu telekomunikačního provozu v celé jeho šíři je nutné zabývat se i dalším právními předpisy. Z těch nejdůležitějších je to především Listina základních práv a svobod, přijaté a ratifikované mezinárodní smlouvy a na zákonné úrovni pak zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, zákon č. 289/2000 Sb., o Vojenském zpravodajství nebo zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě. Už z tohoto výčtu je patrné, jak obšírnou a rozsáhlou problematikou odposlechy jsou.

2.1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Odposlech lze definovat jako „*záměrné, utajené a současné vnímání*

³⁰ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 370.

*obsahu komunikace zprostředkované telekomunikačními zařízeními nebo sítěmi prostřednictvím k tomu určených zařízení. Záznamem se rozumí uchování takto získaného obsahu na k tomu určených nosičích a podle daného postupu.*³¹

Předmětem této komunikace je pak přenos telekomunikačního tajemství mezi účastníky telekomunikačního provozu. Telekomunikačním provozem je podle zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích.

Podle tohoto zákona se telekomunikačním provozem rozumí jak komunikace prostřednictvím stacionárního telefonního zařízení, tak i mobilní komunikační stanice. Kromě těchto jasných případů se vztahuje litera ustanovení o odposleších i na jiná obdobná zařízení jako např. vysílačky a další multimediální zařízení.³²

Díky tomu, že se jedná o poměrně značný zásah do práv člověka, chráněných ústavním pořádkem a především Listinou základních práv a svobod, je nutné jasné a striktní vymezí postupů a pravidel pro nařízení a povolení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Podmínky, které je nutné splnit, jsou obsazeny v § 88 a to především v odst. 1: *„Je-li vedeno trestní řízení pro zločin, na který zákon stanoví odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, ... může být vydán příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, pokud lze důvodně očekávat, že jím budou získány významné skutečnosti pro trestní řízení a nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu provádí pro potřeby všech orgánů činných v trestním řízení Policie České republiky. Provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu mezi obhájcem a obviněným je nepřípustné. Zjistí-li policejní orgán při odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, že obviněný komunikuje se svým advokátem, je povinen záznam odposlechu bezodkladně zničit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít. Protokol o záznamu založí do spisu.“*

Základním předpokladem je, že musí být vedeno trestní řízení.

Trestním řízením je ve smyslu ustanovení § 12 odst. 10 trestního řádu řízení podle tohoto zákona. Český právní řád rozeznává několik stádií trestního řízení. Základním dělením je dělení na přípravné řízení a hlavní líčení. To nastává,

³¹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 370.

³² Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. *Trestní právo procesní*. s. 325.

pokud se v přípravném řízení prokáže, že byl určitý trestný čin spáchán a je možné podat proti určité osobě obžalobu. V určitých zákonem stanovených případech předchází hlavnímu líčení tzv. předběžné projednání obžaloby. Není však nutné, aby toto předběžné projednání bylo soudem nařízeno.³³

Právě během přípravného řízení jsou užívány odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu a údaje o telekomunikačním provozu jako prostředky, které mají pomoci objasnit a případně i usvědčit pachatele trestného činu. Zákon a soudní praxe ovšem nevylučuje, aby byl odposlech použit i během jiných fází trestního řízení.

Zákon umožňuje, aby bylo možné nařídit odposlechy i v rámci řízení před soudem nebo po skončení přípravného řízení. Je ovšem otázka, jak praktické a užitečné takto získané informace mohou být.³⁴ Lze si představit situaci, kdy je již na pachatele vydán návrh na potrestání, ale soud se domnívá, že nejsou splněny podmínky pro umístění pachatele do vazby. V tomto případě se jeví případné odposlechy jako možný nástroj pro doplnění materiálů pro obžalobu.

Složitější otázkou, alespoň co se týče výkladu, je možnost nařídit odposlechy ve vykonávacím řízení, tedy ve chvíli, kdy je obžalovaný již odsouzen a má nastoupit do výkonu trestu. Protože se praxe jednotlivých soudů v této otázce značně lišila, dospěl Nejvyšší soud k názoru, že je nutné vydat sjednocující postup pro řešení uvedené problematiky. Podle judikatury vydané Nejvyšším soudem je možné nařídit odposlechy i během vykonávacího řízení a to v případě, že je jedná o pátrání po odsouzeném, který se vyhýbá nástupu do výkonu trestu. Soud v tomto rozhodnutí ovšem připouští použití odposlechů jen za splnění podmínky, že není možné zjistit místo pobytu uprchlého jiným způsobem. Stanovisko Nejvyššího soudu vzbudilo řadu odmítavých postojů, kdy Vrchní soud jako jeden z dotazovaných argumentoval přílišným extenzivním výkladem a možností hrubého zásahu do základních práv člověka s tím, že odposlech nařízený ve vykonávacím řízení není již oprávněným a opodstatněným zásahem do základních práv. Dále podle jeho názoru není možné obhajovat stanovisko Nejvyššího soudu tím, že takovýto krok zefektivní a urychlí práci policie. Při své úvaze Nejvyšší soud zohlednil již ustálenou praxi a konstatoval, že jeho stanovisko není nadměrným zásahem do práv jednotlivce. Nejvyšší soud klade

³³ Císařová, D., Sovová, O. *Základy trestního práva procesního*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. s. 99.

³⁴ Jelínek, J. *Odposlech a záznam telekomunikačního provozu*. Pocta prof. JUDr. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. narozeninám. Praha: Leges, 2009. s. 136.

naroveň použití odposlechů ve vykonávacím řízení a použití vazby, které je za splnění zákonných předpokladů a v duchu judikatury také možné nařídit.³⁵

Podle § 88 odst. 1 je možné povolit odposlech a záznam telekomunikačního provozu jen pokud se jedná o takový trestný čin, u kterého je horní hranice trestní sazby alespoň osm let a dále v trestných činech taxativně vyjmenovaných. Jedná se o podmínku *sine qua non*. Tyto explicitně stanovené trestné činy sice nesplňují výše uvedenou podmínku, ale zákonodárce považoval jejich páchaní za tak závažné, že je do této kategorie zahrnul, a to hlavně proto, že odposlechy jsou jedním z neúčinnějších prostředků k odhalování této trestné činnosti. Jedná se např. trestný čin pletichy v insolvenčním řízení, porušení předpisů o hospodářské soutěži, zneužití pravomoci úřední osoby, atd. Tyto trestné činy spadají do trestných činů korupčních a jejich potírání je jednou z priorit trestního práva i společenského zájmu. Nařídit odposlech je dále možné v případech, ke kterým se Česká republika zavázala podle mezinárodní smlouvy.

Pro použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu není rozhodné, v jaké fázi jsou naplněny podmínky pro jejich použití podle trestního řádu. Pokud v pozdějším průběhu trestního řízení vyjde najevo, že právní kvalifikace trestného činu, u kterého byly odposlechy povoleny, bude vzhledem k dosavadnímu dokazování nutno změnit na čin s nižší trestní kvalifikací, nic to nemění na skutečnosti, že tyto odposlechy mohou být jako důkaz použity. Pro rozhodování o povolení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu jsou rozhodné ty skutečnosti, které byly aktuální v době, kdy soud o povolení odposlechů rozhodoval.³⁶

Novela č. 177/2008 Sb. účinná od 1. července 2008 přinesla několik novinek a úprav, co se institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu týká. Vedle možnosti přezkumu příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle ustanovení § 314l až § 314n trestního řádu, kterému bude věnována pozornost dále, to byla úprava trestných činů, v jejichž případě je možné odposlech nařídit. Podle tehdy platné úpravy bylo možné nařídit odposlech v případech, kdy se jednalo o zvláště závažné trestné činy, tak jak je definoval § 41 odst. 2 trestního zákoníku.

S účinností od 1. ledna 2010 byl přijat zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který značnou měrou změnil dosavadní úpravu trestního práva, tato

³⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu České republiky z 5.6.2013, sp. zn. Tpjn 304/12.

³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky z 13.4.2011, sp. zn. 4 Pzo 2/10.

změna se týkala i oblasti trestního práva procesního. Trestní zákoník nově upravil dělení a kvalifikaci trestných činů, kdy původní návrh schválený vládou definoval zvláště závažný trestný zločin jako úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let. Podle důvodové zprávy k novele zákona byl však během legislativního procesu v Poslanecké sněmovně původní návrh změněn a horní hranice trestní sazby byla posunuta z osmi na deset let. Tato změna měla vliv na řadu institutů procesního práva. Jedním z nich byly právě odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu. Oproti původní úpravě by došlo k omezení počtu trestných činů, u kterých by bylo možné odposlechy nařídit a to by vedlo v důsledku ke zhoršení ochrany práv. *„Zcela markantně se to projevuje zejména v okruhu trestných činů páchaných organizovaně a dále pak u majetkových deliktů, u kterých byla často trestní sazba v nové úpravě snižována, aby byla zachována relace k vyšším trestním sazbám zvolených v případě trestných činů proti životu a zdraví. Typicky dochází např. ke ztížení odhalování krádeží motorových vozidel prováděných organizovanou skupinou pachatelů.“*³⁷ Právě odposlechy jsou v těchto případech často jediným a zásadním prostředkem, jak trestnou činnost jednak odhalit, neboť informace takto získané vedou, jak k obstarání důkazů proti pachatelům, tak mnohdy i k zjištění poznatků o místě, kde se odcizení věci nacházejí, a je tak možné je vrátit majitelům. Obdobné platí i v případě odhalování korupce, tak jak ukázaly případy z nedávné doby, kauza Pavla Béma či Davida Ratha.

Z výše uvedených důvodů se novelou navrátil stav do podoby před nabytím účinnosti zákona č. 41/2009 Sb., tedy stanovit v případě § 88 odst. 1 trestního řádu horní hranici trestných činů na osm let a změnit tak dosavadní úpravu. Ačkoliv se § 88 změnil, z praktického hlediska ke změně vlastně nedošlo.

Obecně lze konstatovat, že úprava odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu v České republice patří k jedné z nejpřísnějších v Evropě. Ve Francii lze nařídit odposlech u trestných činů, kde je stanovena horní hranice trestní sazby nejméně dva roky, v Portugalsku tři roky, Německu pouze u taxativně vyjmenovaných trestných činů. Srovnatelnou právní úpravu jako česká republika má Slovinská republika, kde je trestní sazba stanovena na nejméně osm let.³⁸

³⁷ Důvodová zpráva z 6. 12.2011 k zákonu č. 459/2011, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů. s. 61.

³⁸ Důvodová zpráva z 6. 12.2011 k zákonu č. 459/2011, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů. s. 62.

Část ustanovení § 88 o tom, že existuje možnost použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu v případě trestného činu, k jehož stíhání se Česká republika zavázala mezinárodní smlouvou, vyvolala v nedávné době polemiku nad tím, zda je možné stíhat pachatele za trestné činy, které nejsou explicitně stanoveny v příslušné mezinárodní smlouvě. Ústavní soud se zabýval podnětem stěžovatele, který v ústavní stížnosti napadá rozhodnutí nižších soudů s tím, že jeho právo na spravedlivý proces bylo omezeno, neboť z Pařížské smlouvy nevyplývá explicitně závazek stíhání trestného činu porušení práva k ochranné známce. Ústavní soud judikoval, že pojem „úmyslný trestní čin, k jejichž stíhání zavazuje mezinárodní smlouva“ nelze vykládat tak, že by se jednalo pouze o trestné činy, které mezinárodní smlouva výslovně určí, neboť by se tak velice zúžil jejich okruh a účel takovéto mezinárodní smlouvy by pozbyl smyslu. Ústavní soud konstatoval, že se jedná o všechny trestné činy, který mají v mezinárodní smlouvě podklad nebo z ní vycházejí. Při zkoumání zda lze konkrétní trestný čin zařadit pod určitou mezinárodní smlouvu je potřeba nejprve vždy zkoumat smysl a cíl této smlouvy, a z toho dále vycházet při její aplikaci.

Jedním ze základních principů trestního práva je zásada zákazu retroaktivity, tak jak je uvedena v § 1 a § 2 trestního zákoníku. „*Tedy, že se trestnost činu posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl spáchán, podle pozdějšího se posuzuje jen tehdy, jestliže je pro pachatele příznivější.*“ Nejvyšší soud se v nedávné době zabýval dovoláním stěžovatele, který tvrdil, že již není možné uplatnit odposlech a záznam telekomunikačního provozu, neboť soud musí postupovat podle zákona, který je podle § 2 trestního zákoníku pro pachatele příznivější a takto nově upravený trestný čin již nespadá do trestných činů, u kterých je možné nasazení odposlechů. Právní kvalifikace byla poměrně obtížná, o čemž svědčí i fakt, že jednotlivé senáty Nejvyššího soudu měly na věc rozdílný pohled. Dne 10.4.2013 vydal pátý senát Nejvyššího soudu usnesení sp. zn. 5 Tdo 179/2013 a věc předložil velkému senátu Nejvyššího soudu s tím, že neshodí názor sedmého senátu, který se k podobné problematice v minulosti vyjádřil v usnesení sp. zn. 7 Tdo 150/2011. Sedmý senát ve svém usnesení uvedl, že pokud není v době, kdy o věci rozhoduje soud možné označit skutek za zvlášť závažný trestný čin, u kterého jsou odposlechy jako důkazy přípustné, není možné tyto odposlechy v trestním řízení jako důkazy použít.³⁹ Oproti tomu pátý senát dospěl k závěru, „že na zákonnost porízení a použití opatřených odposlechů a záznamu

³⁹ Usnesení 7. senátu Nejvyššího soudu ČR z 9.3.2011, sp. zn. 7 Tdo 150/2011.

*telekomunikačního provozu nemá vliv, pokud se v průběhu trestního řízení změní zákonná úprava neboť je i nadále nutné trvat na tom, že zákonnost úkonů trestního řízení se posuzuje z hlediska znění trestního řádu účinného v době jejich povolení.*⁴⁰

Velký senát Nejvyššího soudu se ve svém stanovisku přiklonil jednak k názoru pátého senátu a jednak k již ustálené judikatuře, konkrétně k usnesení Nejvyššího soudu ze 14.12.1995, sp. zn. 2 Tzn 63/95. Proto, aby mohly být nejenom odposlechy, ale i jiné úkony v trestním řízení použity jako důkazy, je rozhodná právní úprava účinná v době nařízení těchto úkonů.

Za určitých podmínek je možné, aby byl odposlech a záznam telekomunikačního provozu považován za neodkladný úkon podle §160 odst. 3, 4 trestního řádu. Neodkladný úkon lze definovat jako úkon, který vzhledem k okolnostem není možné opakovat a je zde důvodná obava, že pokud by k tomuto úkonu nedošlo, výrazně by to mohlo ohrozit dokazování a objasnění trestné činnosti. Neopakovatelný úkon je takový úkon, který není možné provést před soudem. Neodkladný úkon se provádí ještě před zahájením trestního stíhání, tedy před vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání. Aby mohl být takový odposlech nebo záznam telekomunikačního provozu přípustný jako důkaz u soudu je nutné, aby byly splněny podmínky podle § 160 odst. 4 a zároveň i § 88 odst. 6 trestního řádu. V protokolu o provedení neodkladného úkonu je třeba uvést konkrétní skutečnosti, z jakého důvodu se jedná o neodkladný úkon.⁴¹ Ve stejném duchu je koncipováno i další rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 46/2013. *„Smyslem a účelem povinnosti vyložit věcné důvody pro neodkladnost a neopakovatelnost úkonu v protokolu je totiž zaručit transparentnost trestního řízení a jeho kontrolovatelnost, tj. zajistit náležitou přezkoumatelnost těchto úkonů.*⁴²

Ústavní soud se k této problematice vyjádřil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 47/13 s tím, že protokol o provedení neodkladného úkonu by měl vedle věcných důvodů splňovat i formální stránku, kdy by v takovémto protokolu nemělo chybět formální vyjádření, že se jedná o neodkladný úkon. Samotná absence této formální stránky ovšem není sama o sobě důvodem k nezákonnosti protokolu.⁴³

⁴⁰ Usnesení 5. senátu Nejvyššího soudu ČR z 10. 4.2013, sp. zn. 5 Tdo 179/2013.

⁴¹ Jelínek, J. a kolektiv. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 705.

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ČR z 19. 6. 2013, sp. zn. 8 Tdo 46/2013.

⁴³ Nález Ústavního soudu ČR z 7.5.2014, sp.zn. Pl. ÚS 47/2013.

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu představuje hrubý zásah do práv a svobod, které garantuje a ochraňuje Listina základních práv a svobod (dále jen Listina). Jedná se především o zásah do práv upravených v čl. 7 a čl. 13 této Listiny. Článek 7 upravuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí. Článek 13 pak zákaz porušení listovního tajemství a s tím spojeného tajemství zpráv podávaných telefon, telegrafem a dalšími obdobnými zařízeními. Listina připouští omezení těchto práv pouze a jen na základě zákona a zákonem stanoveným postupem. Ve smyslu ustanovení čl. 4 odst. 3, 4 Listiny je vždy nutno v konkrétních případech zvážit, zda je porušení práv vyváženo přínosem, který z porušení plyne. Základním principem Listiny je podle čl. 4 odst. 4 to, že při zásahu do práv a svobod na základě zákona musí být tato práva šetřena co do jejich smyslu a podstaty. Omezení nesmí být zneužita k jiným účelům, než pro které byla stanovena.⁴⁴

Vedle Listiny základních práv a svobod jako jednoho z pilířů českého ústavního pořádku, je zákaz nadměrného a nezákonného zásahu do soukromí člověka ustanoven i v Evropské úmluvě o lidských právech z roku 1950 (dále jen Úmluva) a to v čl. 8. Z toho vyplývá, jak je ochrana práv a svobod člověka důležitá, a to i na nadnárodní úrovni. Při aplikaci čl. 4 odst. 4 Listiny a současně i ustanovení § 88 odst. 1 trestního řádu je vždy potřeba hledat mezi těmito principy určitou rovnováhu. Aby bylo zabezpečeno, že odposlechů a záznamu telekomunikačního provozu nebude zneužíváno pro jiné účely, než stanoví zákon nebo nebudou používány v míře větší než je potřebné, je povoleno nasazení odposlechů jen v takových případech, *„kde lze předpokládat, že jimi budou získány významné skutečnosti pro trestní řízení a nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo.“* Odposlech nebo záznam telekomunikačního provozu má tedy subsidiární postavení vůči ostatním důkazním prostředkům v trestním řízení. Tento institut má být použit jako poslední možný prostředek, pokud není možné obstarat relevantní informace k objasnění trestného činu jiným způsobem a naplňuje tak podmínky kladené na něho nejen Listinou, Úmluvou ale i ustanovením § 2 odst. 4 trestního řádu v součinnosti s ustanovením § 12 odst. 2 trestního zákoníku, zásadou *ultima ratio*.

⁴⁴ Kocina, J. *Odposlech a záznam telefonických hovorů jako důkaz v trestním řízení*. In: Teoretické a praktické problémy dokazování. Pocta prof. JUDr. Vladimíru Mathernovi, DrSc., k 80. narozeninám. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. s. 102.

Jak je patrné z první kapitoly, nebyla úprava ani pravidla používání odposlechů v době komunistického režimu jednotná a vznikaly tak nesrovnalosti, kdo a na čí příkaz a v jakém rozsahu odposlech nařídil a následně provedl. Aby k takovým kolizím dále nemohlo docházet, stanoví zákon, že oprávněným orgánem k provádění odposlechů je Policie ČR. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR v ustanovení § 66 a § 71 opravňuje Policii k získávání informací důležitých pro objasnění trestní činů z evidencí provozovaných na základě jiných právních předpisů. Pro účely odposlechů je to především databáze veřejně dostupné telefonní služby. „Policie má podle zákona právo vyžádat si od fyzické nebo právnické osoby zajišťující veřejnou komunikační síť nebo poskytující veřejně dostupnou službu elektronických komunikací provozní a lokalizační údaje. Tyto osoby jsou povinny žádosti bez zbytečných odkladů vyhovět.“⁴⁵ Trestní řád nedefinuje, která konkrétní složka Policie je k provádění odposlechů příslušná, nechává tuto úpravu na jiných právních předpisech.

V souladu se zákonem o Policii ČR a dalšími prováděcími předpisy je jediným útvarem Policie ČR oprávněným k provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu Útvar zvláštních činností služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen ÚZČ SKPV). Vedle provádění odposlechů vykonává tento útvar i další činnosti jako např. sledování osob a věcí a další operativně-pátrací prostředky. ÚZČ SKPV má v rámci policie specifické postavení, které klade zvýšené nároky na jeho členy. Ti vedle značných technických znalostí musí splňovat i požadavek vysokých morálních kvalit a profesionality, neboť jakékoliv případné pochybení, by mělo značný vliv na celé předmětné trestní stíhání. ÚZČ SKPV má centrálu v Praze a dále je rozděleno do krajských expozitur, s tím, že ne u všech krajských velitelství existuje i útvar ÚZČ SKPV, a to především z důvodů finančních. Na základě ustanovení § 8 odst. 2 existuje 14 krajských velitelství totožných s územním členěním ČR.⁴⁶ Útvar ÚZČ SKPV je zřízen při krajských velitelstvích v Ústí na Labem, Plzni, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Ostravě a Brně.

Vedle samotné operativní činnosti vykonává Útvar i statisticko-analytickou činnost, kdy se podílí na zpracování údajů o provedených odposleších a předkládá pravidelné zprávy o své činnosti.

⁴⁵ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR ustanovení § 66 odst. 3., ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶ Tamtéž.

2.1.1 Odposlech komunikace mezi obviněným a obhájcem

Zákon pamatuje i na situace, ve kterých není možné odposlech použít. Jedná se o případ, kdy jde o komunikaci mezi obviněným a jeho obhájcem. Podle ustanovení § 88 odst. 1 je: „*policejní orgán povinen v případě, že zjistí během odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, záznam bezodkladně zničit a informace, které se takto dozvěděl nijak nepoužít.*“ Záměr tohoto ustanovení je jasný, jedná se o ochranu sdělení mezi obviněným a obhájcem. Přitom není rozhodný obsah sdělení, ale samotný fakt, že se jedná o komunikaci mezi obviněným a obhájcem.⁴⁷ Zákon neumožňuje, aby byl vůbec odposlech nařazen na komunikační stanici obhájce. Není ani možné nařídít odposlech na komunikačním zařízení obviněného jen za účelem odposlechu jeho komunikace s obhájcem.⁴⁸

Dřívější úprava obsahovala ještě požadavek, že v případě, kdy je obviněný odposloucháván a komunikuje se svým obhájcem, je policejní orgán povinen odposlech okamžitě zastavit. Současná úprava tento požadavek výslovně nepřevzala. Z počátku se objevily obavy některých autorů, zda tato absence nebude mít negativní vliv. Judikatura všech potvrdila, že ačkoliv platná úprava požadavek na okamžité zastavení odposlechu explicitně nepožaduje, není to samotné důvodem, že by tento požadavek i nadále neplatil nebo nemusel být dodržován.

I nadále je tedy policejní orgán povinen v případě, komunikace obviněného s obhájcem ihned odposlech zastavit a záznam zničit.⁴⁹ Ústavní soud už ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 62/95 konstatuje, že odposlech hovoru obviněného s jeho obhájcem: „*...ústavně přípustná výjimka zásahu do tajemství dopravovaných zpráv neplatí. Při střetu dvou zájmů ústavně chráněnému tajemství dopravovaných zpráv je třeba dát přednost před účelem trestního řízení, důsledkem toho ovšem je, že jakýkoli záznam, dotýkající se ústavně chráněného tajemství, nesmí být prováděn nebo protokolárně podchycen, a to ani pouhým sdělením, že k ústavně chráněné komunikaci vůbec došlo.*“⁵⁰ Z výše uvedeného je patrné, že veškeré poznatky, které by byly takto získány, jednak není možné v trestním řízení jako důkazy použít, navíc by se jednalo o postup nezákonný,

⁴⁷ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva*. s. 363.

⁴⁸ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. *Trestní právo procesní*. s. 326.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Nález Ústavního soudu ČR z 30. 11.1995, sp. zn. III. ÚS 62/1995.

který by mohl ohrozit odsouzení obviněného jako takové.⁵¹

Tímto ustanovením není dotčen případ, kdy by obviněný komunikoval s obhájcem jiného obviněného, neboť zde se jedná o vztah mezi klientem a advokátem.⁵² O porušení zákona se nejedná ani v situaci, kdy obviněný komunikuje s osobou, která má právní vzdělání a mohla by jejím obhájcem potencionálně být, ale v době provádění odposlechu jím není.

Přestože jak právní úprava, tak i judikatura soudů jasně zakazuje použít jakékoliv informace získané při odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu mezi obviněným a jeho obhájcem, není možné se úplně zneužití obsahu sdělení vyhnout. Důvodů zde může být hned několik. Jednak samotný technický průběh odposlechu, kdy v drtivé většině případů je odposlech a záznam telekomunikačního provozu prováděn automatickým záznamovým zařízením, u kterého absentuje přítomnost příslušníka Policie ČR. Jedná se o logickou situaci v době, kdy každoročně počet nasazených odposlechů roste. Není ze strany Policie ČR možné zabezpečit dostatek kvalifikovaných osob, a to především pro zvýšené finanční náklady. S finančními prostředky vynaloženými na tyto náklady policie v současné době nedisponuje.

Dalším z důvodů, proč se nelze zcela vyhnout kolizi ve zneužití informací, je technická stránka záznamového zařízení. To se spouští ve chvíli, kdy je zahájena komunikační aktivita na odposlouchávané komunikační stanici a postrádá „schopnost“ této stanice rozpoznat, o jaké osoby se v rozhovoru jedná. Identifikace osob probíhá až následně po určitém časovém období, kdy tuto identifikaci již provádí příslušné pověřené osoby. To oni v případě, že zjistí, že se jedná o rozhovor mezi obviněným a jeho obhájcem, záznam zničí.⁵³

Další problém je personální povahy. I kdyby byl záznamu odposlechu obviněného s jeho obhájcem přítomný příslušník Policie ČR, a ten by posléze záznam zastavil a zničil, i tak se tato osoba může dozvědět určité citlivé informace, které sice nemůže použít přímo jako důkaz v trestním řízení, ale mohou jeho nebo další osoby navést k jiným důkazům a skutečnostem, které už použity být mohou. Orgány činné v trestním řízení, tak mohou získat výhodu nad obviněným. Tento fakt může vést až k porušení práva na spravedlivý proces nebo

⁵¹ Šámal, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 - 156*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1206.

⁵² Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 1225.

⁵³ Jelínek, J. *Odposlech a záznam telekomunikačního provozu*. Pocta prof. JUDr. Milana Bakešovi, DrSc., k 70. narozeninám. s. 135.

zásady rovného postavení stran.⁵⁴ Sporných otázek je v problematice odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu celá řada, žádná z nich není jednoduše řešitelná. Nezbyvá než konstatovat, že se jedná o jakýsi „doprovodný jev“, který je nutno strpět, ve věci, kdy je odposlech nejdůležitějším a často jediným způsobem, jak páchání trestných činů zamezit. Je třeba ale také zdůraznit, že ke zmíněným excesům dochází ojediněle a většina prováděných odposlechů má své zákonné opodstatnění a jsou prováděny v rámci a na základě zákona.

O zničení záznamu odposlechu mezi obviněným a jeho obhájcem je policejní orgán povinen vyhotovit protokol, ve kterém uvede vedle obecných náležitostí i důvod, čas pořízení záznamu a jeho zničení. Uvede také, jakým způsobem byl pořízený záznam zničen. Povinností odpovědné osoby je Protokol o zničení záznamu založit do spisu.

V souvislosti s řešením problematiky odposlechu obviněného se svým obhájcem je zajímavé řešení, které zavedlo Nizozemsko. Tamější právní úprava je podobná té české. I zde je chráněna komunikace mezi obviněným a jeho obhájcem. Nizozemsko přišlo s technicky velmi pokročilým řešením, kterým se lze vyvarovat zaznamenání výše zmíněné komunikace automatickým systémem. Nizozemští advokáti mají možnost zaregistrovat si svá telefonní čísla u nizozemské advokátní komory. Automatický záznamový systém pak odposlech ukončí sám v případě, že probíhá komunikace se zaregistrovaným telefonním číslem.⁵⁵

2.2 Postup při nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

Postup při nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je upraven v § 88 odst. 2 až 4 trestního řádu. Účelem těchto ustanovení je popsat a určit formální a obsahové náležitosti, které musí příkaz splňovat a to včetně otázky působnosti. Jak již bylo poukázáno výše, pro celou problematiku spojenou s odposlechy je zásadní její co nejpřesnější a nejpodrobnější upravení zákonem, aby se bylo možné vyvarovat případným chybám nebo omylům.

⁵⁴ Vantuch, P. *Nová úprava odposlechu v trestním řízení od 1. 7.2008*. Bulletin advokacie. Praha: ČAK, 2008, č. 10. s. 29.

⁵⁵ Novák, J. *Rozhodnutí o zákazu odposlechů advokátu v Nizozemí*. Bulletin advokacie. Praha: ČAK, 2016. č. 1-2. s. 86.

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu je možné nařídit pouze příkazem. Tento příkaz je rozhodnutím *sui generis*, tedy rozhodnutím vlastního druhu, a není tak možné tento příkaz chápat jako usnesení nebo opatření.⁵⁶ Jako takové proti němu není možné podat odvolání. Právní moci nabývá příkaz ihned po jeho vydání.⁵⁷

Příkaz k nasazení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu nařizuje předseda soudu, a pokud se jedná o přípravné řízení, tak soudce na návrh státního zástupce.⁵⁸ Pokud se jedná o příslušnost soudu, který o příkazu rozhoduje, platí i zde obecně ustanovení § 16 trestního řádu, v přípravném řízení je pak příslušnost soudu odvozena podle obvodu státního zástupce, který příslušný úkon v předběžném řízení navrhl, tedy podle ustanovení § 26 trestního řádu. Státní zástupce, který podá první návrh pro konkrétní úkon v rámci přípravného řízení, zakládá závaznou příslušnost soudu pro celé trvání přípravného řízení.⁵⁹

Orgán Policie ČR může státnímu zástupci navrhnout, aby o nařízení odposlechů požádal soud a to v případě, kdy policie sama dojde ke zjištění, že pro použití odposlechů jsou v tomto konkrétním případě splněny zákonem dané podmínky. Náležitosti, které musí takový návrh obsahovat, jsou uvedeny v Závazném pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 Sb., konkrétně v ustanovení čl. 67 odst. 2. Tento článek reagoval na obsáhlou novelu trestního řádu. Návrh musí obsahovat vylíčení skutkového stavu, dále údaje, ze kterých je možné jednoznačně identifikovat uživatelskou stanici nebo uživatele, a v neposlední řadě důvody, pro které není možné získat požadované informace jiným způsobem. Dále v tomto návrhu musí policejní orgán uvést, jaké informace očekává, že takto získá.⁶⁰

Státní zástupce návrh prověří, a pokud dojde k názoru, že jsou splněny zákonné podmínky pro jeho nasazení, podá návrh příslušnému soudu. Je povinností státního zástupce, aby dohlédl na to, že návrh bude splňovat veškeré náležitosti, především zda se bude jednat o správnou právní a skutkovou kvalifikaci trestného činu. Jestliže státní zástupce dojde k přesvědčení, že návrh výše stanovené podmínky nespĺňuje, návrh odmítne a soudu jej nepodá.

⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR z 27.6.1995, sp. zn. Tzn 24/1995.

⁵⁷ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. *Trestní právo procesní*. s. 326.

⁵⁸ Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 316.

⁵⁹ Jelínek, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. s. 587.

⁶⁰ Závazný pokyn policejního prezidenta z 21.4.2009, č. 30/2009 Sb., o plnění úkolů v trestním řízení.

2.2.1 Náležitosti příkazu k povolení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

Jestliže je státním zástupcem v přípravném řízení podán návrh na povolení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, který soud shledá předmětným a schválí jej nebo pokud o jeho povolení rozhodne předseda senátu podle § 88 odst. 2 trestního řádu je nutné, aby tento příkaz splnil jak formální tak i materiální náležitosti. Odst. 2 § 88 trestního řádu upravuje především formální náležitosti, které musí příkaz splňovat. Základní podmínkou je písemná forma příkazu. Pokud se jedná o odposlech za účelem vyšetření trestného činu, k jehož stíhání zavazuje mezinárodní smlouva, tak musí být v příkazu uveden i konkrétní odkaz na ustanovení mezinárodní smlouvy, který ke stíhání Českou republiku zavazuje.⁶¹ Dalšími neopomenutelnými náležitostmi příkazu jsou obecné náležitosti podle § 134. Ačkoliv se jedná, jak již bylo řečeno výše, o rozhodnutí *sui generis*, vztahuje se i na ně obecné ustanovení o náležitostech obsahu usnesení. Příkaz musí obsahovat označení soudu a soudce, který jej vydal. S tím je spojeno i datum vydání rozhodnutí. Příkaz k povolení odposlechu může obsahovat rozhodný okamžik, se kterým je faktické nasazení odposlechu spojeno. Dále bude obsahovat samotný výrok a v neposlední řadě i poučení, že proti tomuto rozhodnutí není možný opravný prostředek.⁶²

Další podmínky jsou již specifické přímo pro příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. V příkazu musí být uvedena uživatelská adresa nebo typ zařízení, o které se jedná a to včetně telefonního čísla. Pokud je orgánům činným v trestním řízení známo, tak i identifikace uživatele případně majitele. Příkaz musí obsahovat i dobu, na kterou je povolen a v neposlední řadě odůvodnění, ve kterém musí být uvedeny konkrétní skutkové okolnosti, které k použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu opravňují. Dále uvedené skutečnosti, které mají být odposlechem zjištěny. Není tedy možné vydat příkaz k odposlechu „naslepo“, bez toho, aby orgány činné v trestním řízení měly konkrétní představu o tom, jaké informace mohou odposlechem získat.⁶³

K náležitostem příkazu k odposlechu se v minulosti již několikrát vyjádřily jak Nejvyšší soud, tak i soud Ústavní. Nejvyšší soud judikoval, že: „*V příkazu*

⁶¹ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011. s. 366.

⁶² Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. *Trestní právo procesní*. s. 327.

⁶³ Chmelík, J. a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 223.

*k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu musí být uvedeny konkrétní skutkové okolnosti, které odůvodňují vydání tohoto příkazu. Jestliže soud tyto důvody v příkazu neuvede a nevysvětlí, proč nelze sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo proč by bylo jinak jeho dosažení podstatně ztížené a omezí se toliko na popis stíhaného skutku a obecné konstatování, že uvedeným odposlechem lze zjistit podstatné okolnosti, porušuje tím ustanovení § 88 odst. 1, 2 trestního řádu.*⁶⁴ Ústavní soud se zabýval stížností, kdy stěžovatel namítal protizákonnost nařízení odposlechu. Podstatou stížnosti byl fakt, že žádný z orgánů činných v trestním řízení, tedy ani policie, ani státní zástupce a ani soud neproověřili údaje v návrhu na vydání příkazu. Stěžovatel dále namítal, že ve spise chybí jediná skutečnost, která by spojovala jeho jako majitele odposlouchávaných mobilních stanic s obviněným. Domníval se tak, že zde byl odposlech použit neoprávněným a nezákonným způsobem.⁶⁵

Ústavní soud se s tvrzením stěžovatele ztotožnil a konstatoval, že orgány činné v trestním řízení a obzvláště soud jako jediný orgán, který může odposlech a záznam telekomunikačního provozu nařídit, musí ze své povinnosti vždy podrobně zkoumat, zda jsou splněny všechny podmínky pro nařízení odposlechu, neboť se jedná o výrazný zásah do základních práv a svobod, které je vždy potřeba v maximální míře šetřit. Příkaz musí být vždy individualizován ke konkrétní osobě a v případě, kdy se nejedná o majitele odposlouchávané stanice, popsat okolnosti, podle kterých se orgán činný v trestním řízení domnívá, že má tato osoba telekomunikační zařízení v držení. Podle mínění Ústavního soudu obecné soudy, které příkaz k odposlechu vydávají, nesmějí rezignovat na přezkumnou povinnost, kterou jim ukládá zákon. V případě, kdy by k porušení této povinnosti došlo, jednalo by se o rozpor s čl. 4 a 90 Ústavy a to je neakceptovatelné.⁶⁶

Příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu musí obsahovat konkrétní tvrzení o tom, jaký je vztah mezi sledovanou osobou a obviněným, pokud tyto osoby nejsou totožné. Vztah musí mít konkrétní návaznost na trestnou činnost, ze které je pachatel obviněn. Pokud by tato spojitost nebyla pro trestní řízení relevantní, nebo vůbec neexistovala, není možné, aby soud

⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR z 14.1.2014, sp. zn. 4 Pzo 3/2013.

⁶⁵ Čentěš, J. *Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty*. Bratislava: C. H. Beck, 2013. s. 76.

⁶⁶ Nález Ústavního soudu ČR z 23.5.2007, sp. zn. II.ÚS 615/2006.

příkaz vydal.⁶⁷

Neopomenutelnou náležitostí příkazu k odposlechu je stanovení doby, na kterou je odposlech nařízen. Ta podle zákona nesmí být delší než čtyři měsíce. Soud musí u každého případu zkoumat, jaká je naléhavost nasazení odposlechu a s tím i spojenou dobu jeho trvání.⁶⁸ Doba, na kterou je odposlech stanoven, musí být přiměřená okolnostem a závažnosti trestné činnosti a vázaná na konkrétní skutečnosti. Pokud má orgán činný v trestním řízení dojem, že i nadále trvají důvody, pro které byl příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu vydán, může požádat soud ještě před uplynutím doby, na kterou byl odposlech nařízen o jeho prodloužení a to maximálně vždy o další čtyři měsíce, a to i opakovaně.⁶⁹

O tom zda k prodloužení doby odposlechu dojde, rozhoduje soudce soudu vyššího stupně a v přípravném řízení pak na návrh státního zástupce soudce krajského soudu. Soud vyššího stupně přezkoumá a vyhodnotí dosavadní průběh odposlechu a zhodnotí, zda je nutné v odposlechu pokračovat, respektive zda jsou splněny zákonem dané podmínky pro jeho prodloužení. Důvodem, proč o prodloužení trvání doby odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu rozhodují vyšší soudy je, aby bylo zajištěno, že nedojde k účelnému zneužití odposlechu. Není přípustné, aby došlo k obcházení tohoto procesu tím, že po uplynutí doby, na kterou byl odposlech schválen, a po uplynutí kratšího časového úseku, bude nařízen odposlech téhož telekomunikačního zařízení bez předložení nových skutečností nebo důvodů, a to za účelem, aby byl z rozhodování vyloučen soud vyššího stupně.⁷⁰

Podle § 88 odst. 3 je policejní orgán povinen v průběhu odposlechu vyhodnocovat zda stále trvají důvody, pro které byl odposlech nařízen. Pokud důvody pominou, je policejní orgán povinen odposlech a záznam telekomunikačního provozu neprodleně ukončit, a to i před uplynutím doby, na kterou byl nařízen. Tuto skutečnost je policejní orgán povinen oznámit předsedovi senátu, který příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu vydal a

⁶⁷ Nález Ústavního soudu ČR z 27.1.2010, sp. zn. II. ÚS 2806/2008.

⁶⁸ Jelínek, J. *Odposlech a záznam telekomunikačního provozu – nová právní úprava v české republice*. In: Teoretické a praktické problémy dokazování. Pocta prof. JUDr. Vladimíru Mathernovi, DrSc., k 80. narozeninám. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. s. 84.

⁶⁹ Fryšták, M. a kol. *Trestní právo procesní*. Ostrava: KEY Publishing, 2008. s. 61.

⁷⁰ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. *Trestní právo procesní*. s. 327.

v přípravném řízení státnímu zástupci.⁷¹ Pokud by poté vyšlo najevo, že důvody, pro které byl odposlech nařízen, opět nastaly, je nutné vydat nový příkaz se všemi patřičnými náležitostmi.

2.2.2 Formální postup při vydání příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

Stejně důležité jako materiální náležitosti příkazu jsou i náležitosti formální. Pokud by došlo v průběhu vydání příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu k vadám formálního charakteru, mělo by to stejný účinek jako nedodržení náležitosti materiálních. A to ten, že by odposlech nemohl být v trestním řízení použit jako důkaz. Postup, kterým se stanoví formální úkony soudu při vydávání příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je upraven v Instrukci Ministerstva spravedlnosti č. j. 505/2001-Org, (dále jen kancelářský řád). Tato instrukce upravuje vnitřní fungování okresních, krajských a vrchních soudů. V § 32 soudního kancelářského řádu se upravuje postup soudu při vydání příkazu k odposlechu. Přiměřeně se použije ustanovení § 27 o rozhodování o vazbě. Soudce a státní zástupce se na základě telefonického nebo osobního kontaktu domluví na přesném čase a způsobu podání návrhu na vydání příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Soud rozhodne bez zbytečného odkladu a ve lhůtě, kterou si se státním zástupcem dohodl.⁷²

Rozhoduje-li krajský soud na návrh státního zástupce o prodloužení doby trvání odposlechu, musí soudce rozhodnout o nejpozději poslední den před vypršením doby, na kterou byl odposlech nařízen, za předpokladu, že státní zástupce svůj návrh předložil soudu alespoň tři pracovní dny před skončením uvedené lhůty. Pokud státní zástupce uzná jako nutné, může k návrhu na vydání příkazu připojit i příslušný stupeň požadovaného utajení. Toto platí i v případě návrhu na prodloužení doby odposlechu podle § 88 odst. 4 trestního řádu.⁷³

⁷¹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva*. s. 365.

⁷² Instrukce Ministerstva Spravedlnosti z 3.12.2001, č. j. 505/2002-Org.

⁷³ Instrukce Ministerstva Spravedlnosti z 3.12.2001, č. j. 505/2002-Org.

2.3 Povolení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu bez nutnosti příkazu

Trestní řád připouští možnost, kdy orgán činný v trestním řízení nepotřebuje k provádění odposlechu povolení soudu. Jedná se o takové případy, kdy se běžný postup povolení odposlechu nejeví jako efektivní a je zde důvodná obava, že by případné zdržení mohlo mít fatální vliv na právem chráněný zájem nebo, že by později již nebylo možné nepříznivé okolnosti odstranit. Zákon taxativně vyjmenovává trestné činy, u kterých je možné nasadit odposlech i bez příkazu soudu.⁷⁴ Těmito trestnými činy jsou Obchodování s lidmi (§ 168 tr. zákoníku), svěření dítěte do moci jiného (§ 169 tr. zákoníku), omezení osobní svobody (§ 171 tr. zákoníku), vydírání (§ 175 tr. zákoníku), únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou (§ 200 tr. zákoníku), násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci (§ 352 tr. zákoníku), nebezpečné vyhrožování (§ 353 tr. zákoníku) a nebezpečné pronásledování (§ 354 tr. zákoníku).

Jedná se o trestné činy, pro které je typické jejich vysoká společenská nebezpečnost a dále pak akutnost a naléhavost, se kterou musí být prováděny všechny úkony v trestním řízení. Orgán činný v trestním řízení (nejčastěji policie nebo státní zástupce) musejí rychle jednat a vyhodnocovat zjištěné skutečnosti, a proto zde zákon umožňuje, vydat povolení k odposlechu i bez příkazu podle § 88 odst. 2. Orgán, který odposlech takto nařídí, o jeho provedení sepíše protokol o úkonu, aby jej bylo možné použít jako důkaz v řízení před soudem. Náležitosti tohoto nařízení jsou shodné s náležitostmi příkazu podle § 88 odst. 2.⁷⁵

Dalším podmínkou, která musí být splněna, aby mohl být provedený odposlech bez potřeby příkazu soudu, je situace, kdy s odposlechem souhlasí uživatel odposlouchávané stanice. Uživatelem se v tomto případě rozumí každá osoba (a to jak osoba fyzická tak i osoba právnická), která využívá nebo žádá veřejně dostupnou službu elektronických komunikací.⁷⁶ K tomu, aby uživatel telekomunikačního provozu mohl dát k pořízení odposlechu souhlas, musí být plně svéprávný a musí si uvědomovat vážnost svého jednání. Souhlas se zaznamená do protokolu o nařízení úkonu. Nařízení odposlechu má v tomto případě podobu opatření. Uživatel odposlouchávané stanice má právo vzít svůj

⁷⁴ Chmelík, J. a kol. *Trestní řízení*. s. 223.

⁷⁵ Šámal, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156*. s. 1211.

⁷⁶ Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, ve znění pozdějších předpisů.

souhlas kdykoliv zpět. V takovém případě je orgán činný v trestním řízení povinen bez odkladu odposlech ukončit. V nařízení odposlechu, ke kterému dává souhlas uživatel, nemusí být stanovena doba, na kterou se odposlech zřizuje. Odposlech je stanoven po dobu potřebnou k dosažení jeho účelu, anebo po dobu, po kterou trvá souhlas uživatele.⁷⁷

K této problematice se vyjádřilo i Nejvyšší státní zastupitelství ve formě pokynu obecné povahy. Ten ukládá policejnímu orgánu povinnost informovat státního zástupce o nařízení odposlechu se souhlasem uživatele. Státní zástupce následně přezkoumá, zda je odposlech nařízen pro uvedený trestný čin. Pokud dojde státní zástupce k přesvědčení, že nařízeným odposlechem není možné získat významné skutečnosti pro trestní řízení nebo zjistí-li, že v průběhu odposlouchávání došlo ze strany policejního orgánu k pochybení, či že i přes odvolání souhlasu ze strany uživatele odposlouchávané stanice policejní orgán v odposlechu dále pokračoval, nařídí státní zástupce ihned odposlech ukončit a záznam zničit.⁷⁸

Je správně, že se k tomuto ustanovení trestního řádu Nejvyšší státní zastupitelství vyjádřilo, neboť zákonná úprava je značně abstraktní. Celý institut nasazení odposlechu pouze se souhlasem uživatele odposlouchávané stanice je podle mého názoru až příliš nekonkrétní. Dává příliš prostoru a pravomocí orgánům činným v trestním řízení. Zde se dostává právní úprava do rozporu s Listinou základních práv a svobod konkrétně čl. 13, kde je zaručena ochrana tajemství zpráv podávaných telefonem.⁷⁹ Ustanovení § 88 vlastně vytváří dva režimy odposlechů. Jeden, kde musí být splněny náležitosti odst. 1, 2, který můžeme označit jako „soudní“ a druhý, kde postačí souhlas uživatele. V druhém případě zcela jistě dochází k oslabení ústavní ochrany osoby, která je odposlouchávána a je osobou odlišnou od uživatele, který dal k odposlechu souhlas. Podstatou odposlechu, který je nařízen v „soudním“ režimu, představuje soud instituci, která zaručí, že nedojde k nezákonnému zásahu nebo k zásahu, který není nutný. Jinými slovy soud má zaručit, aby nedošlo k nepřiměřenému zásahu do chráněných práv a svobod.

Naproti tomu možnost pořízení odposlechu pouze se souhlasem uživatele žádný takový kontrolní orgán neobsahuje. Je tak zřejmé, že právní postavení

⁷⁷ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva*. s. 366.

⁷⁸ Nejvyšší státní zastupitelství ČR. Pokyn obecné povahy – trestní z 21.9.2009, č. 8/2009, čl. 45.

⁷⁹ Kocina, J. *Odposlech a záznam telefonických hovorů jako důkaz v trestním řízení*. In: Teoretické a praktické problémy dokazování. s. 102.

osoby, vůči které je odposlech prováděn, a ochrana práv této osoby, může být ohrožena. Jak je popsáno výše, existuje sice určitý dohled nad prováděním těchto odposlechů ze strany státního zástupce, ale ani to nemusí být dostatečnou zárukou, že ke zkrácení práv nedojde. Osobně bych možný způsob nápravy spatřoval v konkrétnější zákonné úpravě, která by i v těchto případech svěřila soudu určitou kontrolní funkci, např. kdy by soud před nařízením hlavního líčení prověřil, zda nedošlo k porušení práv obviněného. Jistě by se našla i další řada možností, jak určité vyšší míry dohledu dosáhnout.

2.4 Použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu jako důkazu v trestním řízení

Není sporu, že účelem nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je získat podstatné informace o trestné činnosti. Je proto logické, že pokud k opatření takových informací dojde, orgány činné v trestním řízení chtějí využít pořízeného odposlechu jako důkazu v hlavním líčení. Aby mohl být odposlech použit jako plnohodnotný důkaz je potřeba, aby splňoval zákonem stanovené podmínky a to jak po formální tak materiální stránce, viz kapitola 2.2.1.

Aby mohl být odposlech užit jako důkaz, je třeba k němu připojit protokol, ve kterém bude uveden čas, místo, způsob, jakým byl odposlech prováděn a policejní orgán, který odposlech prováděl. V tomto případě se bude vždy jednat o příslušného pracovníka ÚZČ SKPV. Podle § 88 odst. 6 musí být v protokolu uveden i obsah pořízeného záznamu. Pořízení protokolu má především kontrolní funkci, aby bylo možné zpětně prověřit, zda nedošlo k porušení zákona při nařízení a pořízení odposlechu.⁸⁰ „*Protokol o odposlechu telekomunikačního provozu slouží k posouzení zákonnosti postupu při provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.*“⁸¹

Pokud by některé z uvedených náležitostí v protokolu chyběly, není to samo o sobě důvodem k tomu, aby nebyl odposlech jako důkaz přípuštěn. Podle názoru Nejvyššího soudu České republiky je na protokol o pořízení odposlechu pohlíženo jako na kterýkoliv jiný úkon v trestním řízení. Případné formální

⁸⁰ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. *Trestní právo procesní*. s. 328.

⁸¹ Jelínek, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. s. 706.

nedostatky tak mohou být opraveny, případně doplněny i zpětně.⁸² V takovémto postupu není možné spatřovat nepřiměřenou manipulaci se záznamem odposlechu a je plně v pravomoci soudu takové doplnění nařídit. Protože věc nevyžaduje další šetření, nebude se aplikovat § 221 trestního řádu o navrácení věci státnímu zástupci k došetření.⁸³

Toto rozhodnutí dále konstatuje, že v protokolu nemusí být obsažen doslovný přepis odposlouchávané komunikace, ale postačuje, pokud je popsán jeho obsah. S touto částí rozhodnutí někteří autoři nesouhlasí. Podle jejich názoru je v protokolu nutno uvést konkrétní, výstižné a jasné náležitosti odposlouchávané komunikace. Z toho důvodu, že se jedná o obsahovou náležitost protokolu a nikoliv pouze o formální stránku, je posouzení odposlechu v celém jeho kontextu nesmírně důležité pro správné posouzení jeho role jako důkazu.⁸⁴

Jestliže během hlavního líčení nevznikne spor o pravosti a obsahu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, pokud s tím strany souhlasí a netrvají na přehrání pořízeného záznamu, může soud nařídit, aby byl důkaz proveden jen přečtením přepisu záznamu odposlechu.⁸⁵

Pokud je záznam odposlechu pořízen v cizím jazyce, musí být u jeho přehrávání přítomen tlumočník.⁸⁶

Nejvyšší soud již několikrát řešit dovolání, ve kterém dovolatel zpochybňuje použití odposlechu jako důkazu z důvodu autentičnosti a identifikace osob, které jsou na nahrávce zachyceny, a to jak v osobě obviněného tak i svědků. Nejvyšší soud se zabýval otázkou, kdy dovolatel tvrdil, že byl porušen zákonem stanovený postup identifikace hlasu obviněného a v důsledku toho i jeho právo na spravedlivý proces a to tím, že soud nechal vypracovat dva samostatné znalecké posudky od jednoho znalce. Tím bylo podle stěžovatele porušeno ustanovení § 105 odst. 4 trestního řádu, podle kterého v případech zvláště složitých je potřeba alespoň dvou znalců. S tímto názorem se soud neztotožnil a vyslovil přesvědčení, že pokud se jedná o znalecké posudky, jejichž úkolem je ověřit stejnou věc, ale rozdílnými metodami a postupy, není porušením práva obviněného, pokud tyto posudky vypracuje stejný znalec.⁸⁷ Záznamy, které byly odposlechem pořízeny,

⁸² Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. R 56/2001.

⁸³ Čentěš, J. *Odpočívání – procesnoprávní a hmotnoprávní aspekty*. s. 77.

⁸⁴ Jelínek, J. *Odposlech a záznam telekomunikačního provozu*. Pocta prof. JUDr. Milanu Bakešovi DrSc., k 70. narozeninám. s. 138.

⁸⁵ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. *Trestní právo procesní*. s. 328.

⁸⁶ Jelínek, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. s. 706.

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR z 26. 5. 2007, sp. zn. 4 Tz 114/2006.

ale nebudou použity jako důkazy, se označí a policejní orgán je povinen je uschovat tak, aby nedošlo k jejich poškození, zničení nebo aby nemohlo dojít k jejich zneužití. O tomto úkonu se také pořídí protokol s informacemi, kde a pod jakým označením jsou záznamy uschovány.

2.4.1 Použití záznamu odposlechu jako důkazu v jiné trestné věci

Ustanovení § 88 odst. 6 upravuje i možnost použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu v jiné věci než pro kterou byl odposlech nařízen. Zákon umožňuje použití záznamu odposlechu jako důkazu v jiné trestní věci v případě, kdy je vedeno trestní stíhání pro trestné činy, které jsou uvedeny v odst. 1, nebo pokud k tomu dá souhlas uživatel odposlouchávané stanice, viz ustanovení § 88 odst. 5.⁸⁸ Zákon nevyžaduje, aby mezi trestnými činy existovala určitá věcná souvislost. Postačí, pokud je zde potřeba použití záznamu jako důkazu ve více řízeních.⁸⁹ K této otázce se již v 90. letech vyjádřil Ústavní soud s tím, že legálně pořízený odposlech může být v jiné trestní věci použit jako listinný důkaz, neboť podle názoru soudu se ustanovení § 88 nevztahuje na listinné důkazy.⁹⁰ Řada autorů má již tento nálezný za překonaný a konstatují, že se jedná: „...o nedovolenou legalizaci důkazu obcházením Ústavy a zákona cestou nepřípustné konverze na jiný důkaz, který se váže k jinému, s ohledem na druh zásahu nepatřičnému, důkaznímu prostředku.“⁹¹ V této věci s autorem nesouhlasím. Podle mého názoru se nejedná o obcházení Ústavy a zákona, i když fakt, že Ústavní soud mění formu důkazu, není zcela ideální řešení a může vyvolat obavy, zda nedojde k jeho znehodnocení především po obsahové stránce. Je vždy zodpovědností příslušného soudu, který bude věci řešit, zda je možné takový důkaz v jiné věci povolit. Zároveň jde tento soud povinen dohlédnout na to, že záznam odposlechu bude v jiné věci správně aplikován.

S problematikou použití odposlechu jako důkazu v jiné trestní věci než pro kterou byl nařízen, souvisí i otázka použití záznamu odposlechu a telekomunikačního provozu, který byl získán mimo území České republiky. Z hlediska této problematiky je stěžejní rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, který

⁸⁸ Fryšták, M. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 62.

⁸⁹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva*. s. 367.

⁹⁰ Nález Ústavního soudu ČR z 27.4.1994, sp. zn. II. ÚS 6/1993.

⁹¹ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. *Trestní právo procesní*. s. 329.

řešil námitku stěžovatele. Ten tvrdil, že není možné použít záznam odposlechu, který byl pořízen v cizině jako důkaz v trestním řízení před českými soudy. Tento důkaz byl pořízen v cizině (Itálie) a to v rámci trestního stíhání, které bylo vedeno italskými orgány činnými v trestním řízení proti osobám, které nebyly totožné se stěžovatelem.⁹² Záznam odposlechu tedy nebyl pořízen podle ustanovení § 88 trestního řádu a stěžovatel se tedy domníval, že jako takový nemůže být jako důkaz použit. Záznam odposlechu byl vyžádán v rámci přípravného řízení ve věci trestního stíhání stěžovatele českými orgány a to na základě žádosti o právní pomoc.

Jako základní kritérium, kterým se Nejvyšší soud zabýval, byla otázka, zda došlo ke splnění zákonných podmínek pro nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle české právní úpravy. Stěžovatel byl stíhán pro zvláště závažný trestný čin, navíc se jednalo o trestný čin, k jehož stíhání se Česká republika zavázala mezinárodní smlouvou (článek 3 odst. 1 Dohody OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami). Tímto byla podle názoru Nejvyššího soudu splněna podmínka § 88 odst. 1.⁹³ Nejvyšší soud konstatoval, že pokud má být odposlech, který byl pořízen v cizině použit jako důkaz v trestním řízení, které je vedeno na území ČR, je vždy nutné zkoumat, zda došlo ke splnění zákonných podmínek podle českých právních norem. Pokud jsou podmínky pro nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu splněny, je možné záznam odposlechu použít jako důkaz.

Toto rozhodnutím upravuje i použití ustanovení § 88 odst. 6, tedy použití odposlechu v jiné věci, než pro kterou byl odposlech nařízen. Soud dovodil: „...§ 88 odst. 6 vztahující se na použití záznamu odposlechu v jiné trestní věci, neznamená, že se musí jednat o záznam odposlechu získaný v průběhu trestního řízení vedeného v České republice příslušnými českými orgány činnými v trestním řízení.“⁹⁴

Zároveň však Nejvyšší soud zdůraznil, že se nejedná o absolutní pravidlo. Použití takového záznamu je vždy nutné hodnotit z hlediska splnění podmínky nutnosti prolomení ochrany práva na soukromí, a zda způsob, kterým byl odposlech v cizině nařízen, je stejný nebo podobný české právní úpravě.⁹⁵

⁹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 13.4.2007, sp. zn. 11 Tz 129/2006.

⁹³ Čentěš, J. *Odpočívání – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty*. s. 80.

⁹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 13.4.2007, sp. zn. 11Tz 129/2006.

⁹⁵ Novotná, J. *Opatření důkazu odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu v cizině a jeho použití v České republice*. Trestněprávní revue. Praha: C. H. Beck, 2009. č. 4. s. 123.

2.5 Zničení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

Pokud během trestního řízení vznikly nahrávky odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, kterými ovšem nebyly zjištěny skutečnosti významné pro trestní řízení, je policejní orgán povinen po souhlasu soudu a v přípravném řízení státního zástupce tyto materiály zničit, a to uplynutí tří let od pravomocného skončení věci. Doba tří let je stanovena pro případ, že by odsouzený podal proti rozhodnutí soudu mimořádný opravný prostředek. Jedná se tedy o ochranu práva na spravedlivý proces a práva na obhajobu. Policejní orgán v tomto případě záznam zničí až po rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku, popřípadě až po novém pravomocném rozhodnutí.⁹⁶

Zákon přímo nestanoví způsob, jakým mají být záznamy zničeny. Běžně se dovozuje, že pokud se jedná o běžné nosiče jako např. kazety, diskety, CD nebo pásky postačí, když budou záznamy smazány. Policejní orgán je povinen zajistit, aby nemohlo dojít k tomu, že by mohly být záznamy zpětně obnoveny.⁹⁷ Zničení se vztahuje nejen na samotný záznam, ale i na všechny přepisy těchto záznamů.⁹⁸

O zničení je policejním orgánem vyhotoven protokol, který se pošle státnímu zástupci, jehož rozhodnutím byla věc pravomocně skončena v přípravném řízení, jinak soudu, který věc rozhodoval v prvním stupni. Protokol je následně založen do spisu.⁹⁹ V protokolu musí být uvedeno, jakým způsobem byl záznam odposlechu zničen.¹⁰⁰

Zákonem není řešena otázka, jak aplikovat § 88 odst. 7 v případě, že záznam odposlechu bude použit podle odst. 6, tedy jako důkaz v jiné trestní věci. S přihlédnutím k zásadě práva na obhajobu a k mínění některých autorů, by bylo logické, aby mohlo dojít ke zničení materiálů až po uplynutí tří let od pravomocného rozhodnutí ve věci, ve které byly záznamy použity.¹⁰¹

2.6 Informační povinnost orgánů činných v trestním řízení

Nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu představuje,

⁹⁶ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 367.

⁹⁷ Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. *Trestní práva procesní*. s. 317.

⁹⁸ Nález Ústavního soud ČR z 27.9.2007, sp. zn. II. ÚS 789/2006.

⁹⁹ Šámal, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156*. s. 1213.

¹⁰⁰ Čentěš, J. *Odpočívání – procesněprávní a hmotněprávní aspekty*. s. 82.

¹⁰¹ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. *Trestní právo procesní*. s. 329.

jak již bylo opakovaně konstatováno, hrubý zásah do práv jednotlivce. Za účelem minimalizace takového zásahu přejímá zákonná úprava informační povinnost vůči osobě, proti které byl odposlech nařízen. V této souvislosti spatřuji zásadní problém v tom, že z dikce zákona vyplývá povinnost informovat pouze osobu dotčenou podle odst. 2. Zákon neřeší právo na informaci u osob, proti kterým příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu nesměřoval, ale byly tímto příkazem dotčeny. Jedná se především o osoby, jejichž hlasy byly v rámci odposlouchávané komunikace zaznamenány, ač proti nim není a ani nebylo vedeno trestní řízení. Informace získané od těchto osob nemusí mít pro trestní řízení žádnou hodnotu, ale může se jednat často o velmi soukromé až intimní informace. Takové osoby by podle mého mínění měly mít právo být informovány o tom, že došlo k záznamu jejich komunikace.

V právním státě mají mít občané právo být informováni o všech případech, kdy dojde k zásahu do jejich práv, a kdy nejsou splněny zákonem stanovené podmínky, které utajení této skutečnosti ospravedlňují. Argumentem pro existující úpravu je tvrzení, že osoba podle odst. 2 je v určitém právním postavení vzhledem k trestnímu řízení, nejčastěji tedy v podobě obviněného, a proto požívá vyšší ochrany svých práv než jiné osoby. S touto argumentací podle mne nelze zcela jednoznačně souhlasit. Informační povinnost by se měla vztahovat na všechny osoby, které jsou odposlechem nebo záznamem telekomunikačního provozu dotčeny. Aby nemohlo dojít k průtahům například podáním stížností, jednalo by se o prostou informační povinnost. Tyto osoby by neměly právo na přezkumu zákonnosti příkazu jako má osoba uvedená v odst. 2. Podle mého názoru by tak byla splněna informační povinnosti vůči osobám, kterým bylo zasaženo do práv a svobod, a zároveň by nedocházelo k nepřiměřeným procesním průtahům a komplikacím.

Zákonná úprava vychází z názoru jak Ústavního soudu České republiky, tak Evropského soudu pro lidská práva. Tyto soudy dovodily povinnost zodpovědných orgánů informovat o nařízení odposlechu dotčené osoby. Výjimku z této povinnosti tvoří případy, kdy samo prozrazení odposlechu by mělo za následek nemožnost trestního stíhání v dalších trestních věcech.¹⁰²

Ustanovení § 88 odst. 8 trestního řádu upravuje povinnost státního zástupce popřípadě policejního orgánu, jehož rozhodnutím byla věc pravomocně skončena, informovat dotčené osoby, tj. osoby, vůči nimž směřoval příkaz

¹⁰² Šámal, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156*. s. 1214.

k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu vydaného podle odst. 2. Tutéž povinnost má i předseda senátu soudu prvního stupně, u něhož byla věc řešena. Tato osoba musí být orgánům činným v trestním řízení známa.¹⁰³

„Výkladem lze dovodit, že dotčenou osobou, která musí být informována o uskutečněném odposlechu, nebudou osoby, které mají podle § 65 trestního řádu právo nahlížet do spisu.“¹⁰⁴ Toto konstatování je zřejmé. Osoby podle § 65 trestního řádu, které mají právo do spisu nahlížet, jsou o nařízení odposlechu informovány automaticky v souvislosti s právem na obhajobu. I zde ovšem existuje výjimka a to v případě, kdy se na spáchání trestného činu podílelo více osob, proti kterým je vedeno trestní stíhání, a alespoň vůči jedné z těchto osob není trestní řízení skončeno. Základním předpokladem pro informování dotčené osoby o nařízení odposlechu je tedy fakt, že ve věci již nehrozí, že by v důsledku podání informací došlo ke zmaření výsledků trestního řízení.¹⁰⁵

Státní zástupce je povinen podat oprávněné osobě informaci o nařízení a provedení odposlechu nebo záznamu telekomunikačního provozu neprodleně po uplynutí zákonem stanové lhůty tři měsíců od vydání rozhodnutí, kterým byla věc pravomocně skončena. Během této doby může Nejvyšší státní zástupce zrušit nezákonné rozhodnutí nižších státních zástupců (§ 174a trestního řádu). Policejní orgán je povinen podat informace podle §88 odst. 8 po uplynutí lhůty k přezkumu vydaného rozhodnutí státním zástupcem a to podle ustanovení § 174 odst. 2 písm. e) trestního řádu. V případě soudu má informační povinnost předseda senátu bezprostředně po pravomocném skončení věci.¹⁰⁶

Dotčená osoba musí být informována o tom, který soud příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu vydal, o délce trvání odposlechu a označení dne, kdy byl ukončen. Další důležitou náležitostí, o které musí být osoba informována, je její právo podat do šesti měsíců od okamžiku, kdy byla o nařízení a uskutečnění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu poučena, návrh na přezkum zákonnosti příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88 odst. 2.¹⁰⁷ Tento institut byl do trestního řádu přidán novelou zákona č. 177/2008 Sb., kterou se mění zákon č. 141/1961

¹⁰³ Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 317.

¹⁰⁴ Jelínek, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. s. 706.

¹⁰⁵ Jelínek, J. *Odposlech a záznam telekomunikačního provozu – nová právní úprava v České republice*. In: Teoretické a praktické problémy dokazování. s. 86.

¹⁰⁶ Čentěš, J. *Odpočívání – procesnoprávní a hmotnoprávní aspekty*. s. 83.

¹⁰⁷ Kocina, J. *Odposlech a záznam telefonických hovorů jako důkaz v trestním řízení*. In: Teoretické a praktické problémy dokazování. s. 105.

Sb., trestní řád. Záměr zákonodárce byl jasný - chtěl, aby zde existoval nezávislý orgán, který v případě splnění zákonných podmínek může určit, zda v konkrétním případě došlo při nařizování odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu k porušení zákona. Tímto nezávislým orgánem je Nejvyšší soud České republiky, jako nejvyšší institut soustavy soudů. V době svého zavedení vzbudil tento institut určité námitky, zda je korektní, aby příslušným soudem byl právě Nejvyšší soud a to z důvodu věcné a funkční nepříslušnosti.¹⁰⁸ Postup soudu je upraven v hlavě 12 oddílu sedm trestního řádu, konkrétně v § 314l až 314n.¹⁰⁹ Nejvyšší soud přezkoumá v neveřejném zasedání zákonnost příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, pokud je mu návrh podán včas a oprávněnou osobou, viz § 88 odst. 8 trestního řádu. Nejvyšší soud se tedy touto otázkou bude zabývat pouze na návrh a v neveřejném zasedání, tedy bez účastníků předmětného řízení. Soud bude posuzovat toliko formální a právní náležitosti příkazu nikoli skutkovou stránku. Shledá-li soud, že byl příkaz vydán v rozporu se zákonem, vysloví usnesením porušení zákona. V případě, že po posouzení návrhu dojde k závěru, že příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu byl vydán a proveden v souladu se zákonem, vysloví usnesením, že k porušení zákona nedošlo. Ustanovení o přezkumu příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu lze plně aplikovat i v případě, kdy se bude jednat o řízení proti mladistvým nebo o řízení proti právnické osobě, neboť v obou zmíněných zákonech absentuje zvláštní ustanovení, které by přezkum vylučovalo.¹¹⁰

Pokud soud konstatuje, že k porušení zákona došlo, vzniká tím návrhovateli právo domáhat se plnění za nemajetkovou újmu.¹¹¹ Samotné usnesení ovšem nemá bezprostřední vliv na skončené trestní řízení. Usnesení o protiprávnosti příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu může být ovšem použito jako jeden z důvodů pro aplikaci mimořádných opravných prostředků např. ve formě obnovy řízení.¹¹²

Ať Nejvyšší soud návrh zamítne nebo mu vyhoví, platí, že proti usnesení není možné podat opravný prostředek. Ustanovení § 314l až 314n trestního řádu neřeší otázku, kdy a za jakých podmínek je soud oprávněn návrh odmítnout. Tuto

¹⁰⁸ Jelínek, J. *Odposlech a záznam telekomunikačního provozu*. Pocta prof. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. narozeninám. s. 140.

¹⁰⁹ Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 317.

¹¹⁰ Šámal, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 – 314s*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3623.

¹¹¹ Kocina, J. *Odposlech a záznam telefonických hovorů jako důkaz v trestním řízení*. s. 105.

¹¹² Jelínek, J. *Odposlech a záznam telekomunikačního provozu*. Pocta prof. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. narozeninám. s. 140.

problematiku řeší až judikatura Nejvyššího soudu, který při absenci zákonné dikce dovodil, že vedle případu, kdy je stížnost podána zjevně neoprávněnou osobou, je další skutečností fakt, že ještě nedošlo k pravomocnému skončení věci.¹¹³

Informační povinnost podle odst. 8 ovšem není absolutní. Zákon umožňuje ve stanovených případech zprostit orgány činné v trestním řízení povinnosti dotčenou osobu informovat. Jedná se o taxativně stanovené důvody. Předseda senátu, státní zástupce v přípravném řízení nebo policejní orgán nejsou vázáni informační povinností podle ustanovení § 88 odst. 8: v řízení o zločinu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, a který byl zároveň spáchán organizovanou skupinou; v řízení o trestném činu spáchaném ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Rozdílů mezi pojmy organizovaná skupina a organizovaná zločinecká skupina je více. Jednak organizovaná zločinecká skupina je pojmem zákonným, který je definován v ustanovení § 129 trestního zákoníku. Další rozdíl je ten, že pro organizovanou zločineckou skupinu je typická její stabilita a soustavnost provádění úmyslné trestné činnosti, u organizované skupiny tento faktor chybí.¹¹⁴

Dalšími důvody, pro které orgány činné v trestním řízení nemusejí informace neposkytnout, jsou: v řízení o trestném činu účasti na organizované zločinecké skupině (§ 361 trestního zákoníku); pokud se na spáchání trestného činu podílelo více osob a ve vztahu alespoň k jedné z nich nebylo trestní řízení dosud pravomocně skončeno; pokud je proti osobě, již má být informace sdělena, vedeno trestní řízení; pokud by poskytnutím takové informace mohl být zmařen účel trestního řízení a to včetně řízení uvedeného v odst. 6 nebo pokud by prozrazením informací mohlo dojít k ohrožení bezpečnosti státu, života, zdraví, práv a svobod osob.¹¹⁵

Existence těchto výjimek je pochopitelná. Jedná se tedy především o důvody, které mají zajistit, aby mohlo pokračovat trestní stíhání závažných forem kriminality. Takovouto činnost organizovaná zločinecká skupina vyvíjí. *„Nezanedbatelným důvodem k odepření podání informací o nařízení a provedení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je i aspekt ochrany postupů a pracovních metod, které se na těchto úkonech podílejí.“*¹¹⁶

V souvislosti s podáváním informací o odposlechu a záznamu

¹¹³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky z 14.10.2010, sp. zn. 4 Pzo 1/2010.

¹¹⁴ Šámal, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156*. s. 1216.

¹¹⁵ Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 317.

¹¹⁶ Čentěš, J. *Odpočívání – procesněprávní a hmotněprávní aspekty*. s. 84.

telekomunikačního provozu je třeba zmínit i ustanovení § 8c trestního řádu, kterým je upraven zákaz zveřejňování skutečností, týkajících se náležitostí nebo obsahu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88, zjišťování údajů o telekomunikačním provozu podle § 88a a také ustanovení § 158d odst. 2, 3 institut sledování osob a věcí. Zákaz zveřejňování informací podle § 8c byl do trestního řádu začleněn novelou zákona č. 52/2009 Sb., o poskytování informací o trestním řízení a osobách na něm zúčastněných.

Tato novela byla především novináři často označována jako „náhubkový zákon“, a to právě z důvodu, že podle jejich názoru bylo touto úpravou zasaženo do práva na informace. S tímto však nelze souhlasit, neboť právo na informace může být omezeno na základě právního předpisu se silou zákona v případech, kdy existuje potřeba ochrany práv a svobod druhých. V tomto případě požívá právo na soukromí vyšší ochrany než právo na informace.¹¹⁷

Podle ustanovení § 8c trestního řádu nesmí nikdo bez souhlasu osoby, které se informace týkají zveřejnit obsah nebo jiné náležitosti odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, zjišťování údajů o telekomunikačním provozu a sledování osob a věcí, umožňují-li tyto informace identifikovat dotčenou osobu, a nebyly-li tyto informace použity jako důkaz v řízení před soudem. Toto ustanovení se nepoužije v případě, kdy dal dotčený se zveřejněním informací souhlas. Pokud existuje více dotčených osob je nutné, aby souhlas ke zveřejnění dala každá osoba jednotlivě.

3. Zjištění údajů o telekomunikačním provozu

S problematikou odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je úzce spjata i problematika zjišťování údajů o telekomunikačním provozu. Institut zjišťování údajů o telekomunikačním provozu je upraven v § 88a trestního řádu. Zákon přímo neuvádí definici, co je konkrétně v pojmu údaje obsaženo. Toto určení nechává na zvláštním zákoně. Podle ustanovení § 97 odst. 4 zákona o elektronických komunikacích se jedná o provozní a lokalizační údaje, které jsou vytvářeny a zpracovávány při poskytování veřejných komunikačních sítí.

¹¹⁷ Aulický, P. *Zákaz zveřejňování odposlechnů dle § 8c trestního řádu*. In: COFOLA 2009. Brno: Masarykova Univerzita, 2009. s. 2.

Provozními a lokalizačními údaji se rozumí především informace o adresátovi komunikace, dále pak data, která vedou ke zjištění místa, času, způsobu a délky komunikace.¹¹⁸ Právnícké a fyzické osoby, které zajišťují a provozují veřejně dostupné komunikační sítě, jsou povinny tyto údaje shromažďovat a uchovávat alespoň po dobu šesti měsíců od jejich vzniku. Po uplynutí zákonem stanové doby je provozovatel povinen veškeré záznamy předepsaným způsobem zničit a zajistit, že nebudou moci být obnoveny.

Úkolem ustanovení § 88a je poskytnout ochranu takových údajů, na které se podle Ústavního soudu vztahuje čl. 13 Listiny.¹¹⁹ Tento soud došel k názoru, že čl. 13 Listiny nezakládá ochranu pouze samotnému tajemství obsahu telefonních zpráv, ale i jiných údajů s tím spojených.¹²⁰ Jedná se o údaje, které jsou předmětem telekomunikačního tajemství, anebo na které se vztahuje ochrana osobních a zprostředkovaných dat.¹²¹ Pokud jde o problematiku zjišťování údajů o telekomunikačním provozu, je nutné oddělit tzv. vedlejší údaje, které zmíněné ochrany nepoživají. Vedlejšími údaji jsou ty údaje, které slouží provozovateli veřejných komunikačních sítí k uplatnění právních nároků vůči zákazníkovi. Jedná se tedy např. o informace o smlouvě o poskytování telekomunikačních služeb, jejím čísle, atd. Vedlejší údaje nepoživají ochrany podle § 88a a orgány činné v trestním řízení tímto paragrafem nejsou vázány.¹²²

Údaji podle § 88a není obsah přepravovaných zpráv, neboť k jeho zjišťování je příslušný odposlech a záznam telekomunikačního provozu podle ustanovení § 88 trestního řádu. Fyzické nebo právnícké osoby, které veřejně dostupné elektronické sítě provozují, nesmějí ze zákona shromažďovat a uchovávat obsahy těchto zpráv. Jedná se tedy pouze o faktické údaje o telekomunikačním provozu, které jsou ale důležité z hlediska trestního řízení a tyto informace není možné získat jiným způsobem.¹²³

Institut zjišťování údajů o telekomunikačním provozu je v rámci trestního řízení velice rozšířeným úkonem a to především v případech, kdy se jedná o závažnou trestnou činnost. Jeho pomocí se např. dokumentují a prokazují jednotlivé vazby mezi členy zločinecké skupiny. Funkce zjištění údajů o telekomunikačním provozu nemusí mít však pouze restriktivní charakter, ale může

¹¹⁸ Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích.

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu české republiky z 22.1.2001, sp. zn. II. ÚS 502/2000.

¹²⁰ Fryšták, M. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 62.

¹²¹ Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 318.

¹²² Šámal, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 – 156*. s. 1224.

¹²³ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. *Trestní právo procesní*. s. 330.

sloužit i k vyřazení osoby z okruhu podezřelých, např. v případě, kdy se pomocí těchto údajů zjistí, že osoba byla v době spáchání trestného činu na jiném místě, atd. Tento institut často bývá podnětem pro použití jiných prostředků v rámci trestního řízení. Jeho povaha je spíše podpůrného charakteru a je efektivně užíván spolu s dalšími úkony, např. odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu podle § 88 trestního řádu nebo § 158d v rámci sledování osob a věcí. Stále častěji je tohoto prostředku užíváno v souvislosti s rozvojem mobilních telefonních stanic a to především z hlediska možnosti lokalizace.

Celou problematiku zjišťování údajů o telekomunikačním provozu zásadně ovlivnil náleží Ústavního soudu, který původní zákonnou úpravu zcela zrušil. Spolu s ustanovením § 88a trestního řádu byl zrušen i § 97 odst. 3, 4 zákona o elektronických komunikacích. Původní úprava připouštěla shromažďování a uschování dat o elektronické komunikaci na dobu šesti až dvanácti měsíců. Trestní řád navíc neupravoval otázku, v jakých případech je možná nařídit zjištění údajů o telekomunikačním provozu. Toto shledal soud jako ústavně nekonformní. Uvedl, že v případě, kdy je zasaženo do práva na soukromí, musí tak být činěno pouze v omezené míře a po splnění zákonných podmínek, které se musí vyznačovat vysokým stupněm konkrétnosti. *„Zákonodárce do napadeného ustanovení především nijak nepromítl požadavek proporcionality zásahu do základního práva, neboť přístup k předmětným údajům upravil v podstatě jako běžný prostředek zaopatření důkazů a to dokonce vedeného pro jakýkoliv trestný čin.“*¹²⁴

V důsledku tohoto nálezu byl vydán zákon č. 273/2012, kterým se pozměnil § 88a trestního řádu do současné podoby.

3.1 Postup při nařízení zjištění údajů o telekomunikačním provozu

Ustanovení § 88a odst. 1 trestního řádu upravuje podmínky pro nařízení zjištění údajů o telekomunikačním provozu. Stejně jako v případě nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu i v tomto případě je možné nařídit zjištění údajů o telekomunikačním provozu pouze v trestním řízení.

¹²⁴ Nález Ústavního soudu České republiky z 20.12.2011 sp. zn. Pl. ÚS 24/2011.

Analogicky k ustanovení § 88 se bude postupovat v případě, kdy orgány činné v trestním řízení požádají o nařízení ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu před zahájením trestního stíhání.

Zjištění údajů o telekomunikačním provozu lze nařídit pouze u úmyslných trestných činů, na něž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně tři roky, dále pro taxativní výčet trestných činů a také pro trestné činy, k jejichž stíhání se Česká republika zavázala na základě mezinárodní smlouvy.

Jak je patrné z výše uvedeného, zákon stanoví v případě zjišťování údajů o telekomunikačním provozu mírnější podmínky než je tomu v případě odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Tento fakt je nejspíše zapříčiněn skutečností, že ačkoliv se bezesporu jedná o velký zásah do práva na soukromí, přeci jen informace takto získané nedosahují, co do porušení soukromí takové intenzity jako v případě odposlechů. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/24/ES o „data retention“, tedy o shromažďování dat, nechává na členských státech, aby samy upravily podmínky pro zjišťování údajů o telekomunikačním provozu. Musí být však splněn požadavek, že se bude jednat o závažné trestné činy a s tím spojena zásada subsidiarity a proporcionality. Důvodová zpráva k novele trestního řádu uvádí, že se úmyslné trestné činy podle ustanovení § 88a odst. 1 trestního řádu vyznačují takovou závažností, kdy je v jejich případě možné uložit vzetí do vazby, což představuje nejzásadnější zásah do práv obviněného. Podle názoru zákonodárce by se v takovém případě mělo na tyto trestné činy vztahovat i ustanovení § 88a trestního řádu.¹²⁵

Zde lze spatřovat určitý nesoulad mezi představou zákonodárce a skutečností. Podle trestního řádu je možné nařídit vazbu u úmyslných trestných činů, kde horní hranice trestní sazby je alespoň dva roky. Z praktického hlediska toto nemá vliv na nařízení zjištění údajů o telekomunikačním provozu. Jedná se však o zajímavou nesrovnalost.

Dalším případem, kdy je možné nařídit zjištění údajů o telekomunikačním provozu, tvoří taxativní výčet trestných činů, u kterých by bylo bez nařízení zjištění údajů o telekomunikačním provozu velice obtížné nebo dokonce nemožné dojít k jejich objasnění. Jedná se totiž vesměs o takovou trestnou činnost,

¹²⁵ Důvodová zpráva z 22.2.2012 k zákonu č. 273/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů. Parlament České republiky.

k jejímuž páchání dochází především pomocí internetu či mobilních telefonních stanic.¹²⁶

Poslední skupinou představují, stejně jako u § 88 trestné činy, k jejichž stíhání se Česká republika zavázala mezinárodní smlouvou.

V duchu požadavku Ústavního soudu na proporcionalitu a přiměřenost zásahu do práva na soukromí a zásady subsidiarity, která je společná pro celé trestní právo, i zde je kladen důraz na to, aby bylo zjištění údajů o telekomunikačním provozu použito pouze v případech, kdy nelze požadovaného účelu dosáhnout jinak anebo s nepřiměřeným ztížením. Při vydávání příkazu ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu musí soud vždy zkoumat, zda existují opodstatněné důvody. Podle názoru Ústavního soudu musí příslušný soud při posuzování případného povolení příkazu ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu vedle splnění formálních náležitostí zohlednit i to, zda byla naplněna materiální stránka a to v podobě společenské škodlivosti spáchaného činu. Příslušný soud si nemůže vystačit s konstatováním, že byly splněny toliko formální náležitosti.¹²⁷ Institut podle § 88a nemá být používán jako běžný způsob opatření si potřebných informací, ale využit pouze v případech, kde je jeho nasazení nutné a nevyhnutelné.¹²⁸ Je zapotřebí vyjasnit určité nesrovnalosti v otázce pravomocí, které v návaznosti na § 88a mohou vzniknout. V trestním řízení musí být postupováno podle § 88a nikoli podle § 66 odst. 2 a § 68 odst. 3, zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Tato ustanovení opravňují policejní orgán požadovat od provozovatelů veřejných komunikačních sítí informace z jimi spravovaných evidencí, pokud jiný právní předpis nestanoví jinak. Těmito předpisy jsou právě trestní řád a zákon o elektronických komunikacích. Aby nedocházelo k obcházení § 88a musí policejní orgán v těchto konkrétních případech postupovat podle trestního zákona a nikoli podle zákona o Policii ČR.¹²⁹

Příkaz ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu podle trestního řádu povoluje v řízení soud prostřednictvím předsedy senátu a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce nebo policejního orgánu na návrh státního zástupce. Příkaz musí mít písemnou formu a musí být řádně odůvodněn a

¹²⁶ Šámal, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 - 156*. s. 1231.

¹²⁷ Nález Ústavního soudu České republiky z 27.9.2007, sp. zn. II. ÚS 789/2006.

¹²⁸ Herczeg, J. *Ústavněprávní limity monitoringu telekomunikačního provozu: konflikt mezi bezpečností a svobodou*. Bulletin advokacie. Praha: ČAK, 2010. č. 5. s. 25.

¹²⁹ Šámal, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 - 156*. s. 1229.

v případě, kdy je orgánům činným v trestním řízení známa osoba uživatele, musí příkaz obsahovat i údaje, podle kterých lze uživatele jednoznačně identifikovat. Příkaz musí dále obsahovat údaj, za jaký časový úsek mají být údaje sděleny a jakým způsobem mají takto získané informace ovlivnit objasnění trestného činu a označení orgánu, kterému mají být údaje poskytnuty.^{130,131} Podstatnou náležitostí příkazu je i sdělení v jaké formě jsou údaje požadovány. Bude-li se jednat o písemnou či elektronickou formu. V případě, že soud vydá příkaz ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu z důvodu vázanosti mezinárodní smlouvou, musí příkaz obsahovat i odkaz na konkrétní ustanovení této smlouvy. Stejně jako v příkazu podle § 88 odst. 2 trestního řádu je i tento příkaz rozhodnutím *sui generis*, proti kterému není možné podat opravný prostředek.¹³² Soud opis příkazu zašle státnímu zástupci, policejnímu orgánu a právnické nebo fyzické osobě, která je provozovatelem komunikační sítě.

Adresátem příkazu v tomto případě není policejní orgán, ale právnická nebo fyzická osoba, která provozuje veřejné komunikační sítě podle zákona o elektronických komunikacích. Tyto osoby jsou povinny bezodkladně a na vlastní náklady poskytnout orgánům činným v trestním řízení spolupráci.¹³³ Orgány činné v trestním řízení si mohou vyžádat údaje o telekomunikačním provozu i po skončení přípravného řízení. Jako případný důkaz v řízení před soudem slouží výsledek (zpráva) o zjištěném telekomunikačním provozu.¹³⁴

3.2 Informační povinnost v případě zjišťování údajů o telekomunikačním provozu

Ustanovení § 88a odst. 2 trestního řádu upravuje informační povinnost orgánů činných v trestním řízení vůči osobě uživatele. Tato povinnost se vztahuje podle výkladu zákona o elektronických komunikacích na každého, kdo žádá nebo využívá veřejně dostupnou službu elektronických komunikací, nikoli pouze na účastníka, tedy osobu, která s poskytovatelem uzavřela smlouvu o poskytování

¹³⁰ Herczeg, J. *Ústavněprávní limity monitoringu telekomunikačního provozu: konflikt mezi bezpečností a svobodou*. s. 27.

¹³¹ Chmelík, J. a kol. *Trestní řízení*. s. 224.

¹³² Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 368.

¹³³ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 330.

¹³⁴ Fryšták, M. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 63.

elektronických komunikací. Tyto orgány mají povinnost analogicky k ustanovení § 88 odst. 8 trestního řádu po pravomocném skončení věci informovat osoby dotčené podle odst. 1 o tom, že došlo k zásahu do jejich práva na soukromí ve formě vydání příkazu ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu. Tato povinnost vychází přímo z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, který konstatoval, že v případě, kdy vždy kdy je to možné, musí být dotčená osoba informována o tom, že došlo k odposlouchávání jejích rozhovorů.¹³⁵ Do pojmu odposlouchávání je zahrnuta i manipulace s údaji o telekomunikačním provozu. Tyto informace podá státní zástupce nebo policejní orgán, jehož rozhodnutím byla věc pravomocně skončena. V případě, že se jednalo o řízení před soudem, tak předseda senátu soudu prvního stupně.

Co se týká státního zástupce, jehož rozhodnutím byla věc pravomocně skončena, ten informuje osobu podle odst. 2 po právní moci rozhodnutí, ale až po uplynutí doby, během které může nejvyšší státní zástupce zrušit usnesení nižších státních zástupců, a to podle § 174a trestního řádu. V případě, že věc byla pravomocně skončena rozhodnutím policejního orgánu, např. v podobě odložení věci, je policejní orgán taktéž povinen osobu informovat. Policejní orgán podá informace bezodkladně po uplynutí doby, po kterou zákon umožňuje státnímu zástupci zrušit nezákonné nebo neodůvodněné rozhodnutí podle ustanovení § 147 odst. 2 písm. e).¹³⁶

Obligatorními náležitostmi poskytnutých informací musí být označení soudu, který příkaz ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu vydal a údaje o období, na které se příkaz vztahoval. Vedle těchto náležitostí musí být dotčená osoba poučena o svém právu podat proti příkazu stížnost do šesti měsíců od okamžiku, kdy se o zjišťování údajů o telekomunikačním provozu dozvěděla. Stížnost má shodné aspekty jako v případě § 88 odst. 8. I zde o ní bude rozhodovat Nejvyšší soud a to analogicky podle ustanovení § 314l odst. 2 trestního řádu.

Nejvyšší soud prozkoumá v první řadě, zda jsou splněny náležitosti pro podání stížnosti, tedy zda byla podána oprávněnou osobou podle § 88a odst. 2 a byla-li dodržena zákonná lhůta pro podání stížnosti.¹³⁷ Dále se soud zabývá otázkou, zda nedošlo při ukládání příkazu ke zjištění údajů o telekomunikačním

¹³⁵ Šámal, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 - 156*. s. 1233.

¹³⁶ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 368.

¹³⁷ Šámal, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 - 156*. s. 1234.

provozu k porušení zákona, a to především ve věci náležitostí návrhu na vydání příkazu. Zhodnotí samotný příkaz, obsahuje-li všechny podstatné náležitosti včetně jeho dostatečného odůvodnění, a další. Soud rozhoduje formou usnesení, proti kterému není možné podat opravný prostředek. V usnesení soud vysloví, zda došlo k porušení zákona či nikoliv. Pokud soud konstatuje, že k porušení zákona nedošlo, stížnost zamítne. V případě, kdy podle jeho názoru k porušení zákona došlo, vysloví tento názor v usnesení. Stejně jako v případě odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu nemá rozhodnutí Nejvyššího soud automatický vliv na rozhodnutí ve věci samé. Stěžovatel může však v případě kladného rozhodnutí, toto rozhodnutí použít jako jeden z důvodů pro mimořádné opravné prostředky nebo v případě řízení pro vzniklou nemajetkovou škodu.¹³⁸

Ustanovení § 88a odst. 3 trestního řádu stanovuje podmínky, za kterých orgány činné v trestním řízení nemusí informovat dotčené osoby o zjištění údajů o telekomunikačním provozu. Jedná se o trestné činy, kde zákon stanoví horní hranici trestní sazby nejméně osm let a tyto trestné činy jsou spáchány ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo pokud se na spáchání trestného činu podílelo více osob a alespoň u jedné z nich není trestní řízení skončeno nebo v případě, kdy by mohlo dojít k ohrožení zdraví, života, majetku nebo bezpečí osob.

3.3 Souhlas uživatele s poskytnutím údajů o telekomunikačním provozu

Zákonu upravuje i případy, kdy není potřeba příkazu ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu. Jedná se o situaci, kdy dá k tomuto úkonu souhlas uživatel telekomunikační stanice, která by jinak byla předmětem příkazu. Uživatelem se tedy rozumí osoba, která veřejně dostupnou elektronickou komunikaci využívá, viz kapitola 3.2. Pokud uživatel telekomunikační stanice souhlasí, není potřeba vydávat příkaz. Jedinou podmínkou, kterou zákon v tomto případě stanoví je, že se k osobě uživatele, který dal se zjištěním údajů o telekomunikačním provozu souhlas, musí tyto údaje určitým způsobem vztahovat. Ustanovení § 88a odst. 4 trestního řádu je dosti stručné a tak neřeší otázky, které

¹³⁸ Kocina, J. *Odposlech a záznam telefonických hovorů jako důkaz v trestním řízení*. In: Teoretické a praktické problémy dokazování. s. 105.

v souvislosti se souhlasem uživatele mohou nastat.

Analogickým výkladem a judikaturou se dovodilo, že souhlas musí mít stejně jako v případě odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu písemnou formu. Žádost orgánu činného v trestním řízení je potřeba i s písemným souhlasem uživatele doručit provozovateli veřejně dostupných elektronických sítí.¹³⁹

Pokud existuje více uživatelů jedné telekomunikační stanice, je potřeba, aby každý z těchto uživatelů udělil souhlas s poskytnutím údajů samostatně.¹⁴⁰

Zákon neřeší ani situaci, zda je možné, aby po udělení souhlasu uživatel vzal tento souhlas zpět. Úprava odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu umožňuje, aby uživatel mohl vzít svůj souhlas kdykoliv zpět. Tato možnost však u zjišťování údajů o telekomunikačním provozu chybí. Pokud je zpětvzetí možné, nabízí se otázka, do jakého okamžiku a s jakými právními následky. Podle mého názoru tato možnost existuje. Rozhodným okamžikem, kdy je ještě možné souhlas odvolat, bude okamžik do doby, než jsou provozovatelem veřejně dostupných elektronických sítí poskytnuty orgánům činným v trestním řízení požadované údaje.

Zákon o elektronických komunikacích opravňuje i další subjekty k tomu, aby jim byly poskytnuty údaje o telekomunikačním provozu. Těmito subjekty jsou Vojenské zpravodajství a Bezpečnostní informační služba. Získané informace mohou být po splnění zákonných podmínek použity pouze v mezích a za účelem zvláštního zákona.¹⁴¹

4. Vztah mezi ustanoveními § 88 a § 88a a sledování osob a věcí podle § 158d trestního řádu

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu, zjišťování údajů o telekomunikačním provozu, a sledování osob a věcí vykazují řadu společných znaků. Přesto se jedná o specifické úkony v rámci trestního řízení. Aby nemohlo dojít k jejich záměně, je potřeba poukázat na jejich odlišnosti. Nejprve ovšem

¹³⁹ Šámal, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 - 156*. s. 1235.

¹⁴⁰ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 331.

¹⁴¹ Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě a zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství.

k jejich podobnostem. Ve všech třech případech se jedná o úkony trestního řízení, tak jak je definuje § 12 odst. 10 trestního řádu. Jejich účelem je získat pomocí technický prostředků informace důležité pro trestní řízení a to způsobem, kdy je porušeno právo na soukromí. Všechny tyto úkony se zahajují na základě písemného příkazu. Příkazu není třeba v případě, kdy dotčená osoba dala k provedení úkonu souhlas. Komunikace mezi klientem a jeho obhájcem podléhá ve všech případech zvláštní ochraně a je zakázána.¹⁴²

Na druhou stranu vykazují tyto úkony vzájemně řadu odlišností, které mají zásadní význam pro jejich případné použití v trestním řízení. Základní odlišností je fakt, že odposlech a záznam telekomunikačního provozu a zjišťování údajů o telekomunikačním provozu jsou zajišťovacími úkony, zatímco sledování osob a věcí je operativně pátracím prostředkem. Dalším rozdílem je okamžik jejich působnosti. V případě odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí se jedná o úkony, jejichž provedení směřuje k obstarání informací důležitých pro trestní řízení v budoucnu. Oproti tomu zjišťování údajů o telekomunikačním provozu směřuje zpětně vůči už existujícím skutečnostem. Zásadní rozdíl představuje forma informací, které jsou těmito úkony získány. Účelem odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88 je získání obsahu přepravované komunikace, popřípadě zpráv, zatímco v případě zjišťování údajů o telekomunikačním provozu se jedná o údaje nikoliv o samotný obsah, tedy o konstatování, že komunikace proběhla - určení času, místa a délky spojení. Předmětem sledování osob a věcí je podle samotné dikce zákona získávání poznatků o osobách a věcech.

Posuzování vztahu mezi těmito institucemi lze tedy uzavřít s tím, že odposlech a záznam telekomunikačního provozu a zjišťování údajů o telekomunikačním provozu jsou vůči sledování osob a věcí v poměru *speciality*. To znamená, že pokud bude v rámci trestního řízení použit operativně pátrací prostředek ve formě sledování osob a věcí, během jeho použití vznikne podnět k provedení jednoho z uvedených zjišťovacích úkonů, a zároveň budou splněny podmínky, které zákon pro provedení těchto úkonů stanoví, je nutné postupovat podle ustanovení § 88 nebo § 88a. To ovšem neznamená, že samotné sledování musí být jako celek ukončeno.¹⁴³

Faktem ovšem zůstává, že současná právní úprava vzájemných vztahů

¹⁴² Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva*. s. 370.

¹⁴³ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 332.

mezi těmito úkony není přehledná a jasná. Sdílím názor některých autorů, že tato konkrétní problematika by si zasloužila vyjasnění a preciznější vzájemné upravení poměrů. Tuto nejasnost lze dobře dokumentovat na ustanovení § 158d odst. 3, který upravuje vstup do obydlí a umístění sledovací techniky. Ačkoliv se jedná o zásah do dvou práv zaručených Listinou současně, do práva na soukromí a práva na nedotknutelnost obydlí, lze předpokládat, že úprava této možnosti bude ještě striktnější, přísnější a preciznější co do právní úpravy. Nutno konstatovat, že tomu tak není.¹⁴⁴ Zákon v tomto případě stanovuje mírnější podmínky než podle § 88 trestního řádu.

Trestní řád se spokojí s konstatováním, že sledování, kterým je zasaženo do nedotknutelnosti obydlí, je možné v případě trestného činu, dále jej povoluje soudce na dobu ne delší než šest měsíců. Nařízení musí mít písemnou formu. Zákon navíc nespécifikuje v případě jakých trestných činů je možné takové sledování nařídít. Zákon umožňuje, aby bylo sledovací techniky nasazeno i bez příkazu soudce, pokud věc nesnese odkladu. Dle mého názoru uvedené náležitosti jsou zcela nedostatečné. V tomto konkrétním případě je nutné, aby zákon jasně specifikoval náležitosti, které musí být dodrženy. Především proto, že se jedná o intenzivnější a citelnější zásah do práv jedince než v případě odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.

5. Kontrola použití zjišťovacích úkonů

Vedle možnosti soudní kontroly odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a zjišťování údajů o telekomunikačním provozu podle § 314l trestního řádu, existuje další kontrola těchto institutů. Důvodem pro existenci nezávislého kontrolního orgánu je již několikrát zmíněný fakt, že jak při použití odposlechu podle § 88 trestního řádu, tak i § 88a jsou výrazným způsobem zasaženo do práv zakotvených v Listině. Aby tedy byl zásah prováděn jen v opravdu nutných případech, kdy není možné použít jiné úkony, existuje kontrolní orgán, který na toto dohlíží.

Tímto orgánem je Poslanecká sněmovna, která za tímto účelem zřídila speciální útvar - Stálou komisi Poslanecké sněmovny pro kontrolu použití

¹⁴⁴ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva*. s. 371.

odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, použití sledování osob a věcí a rušení provozu elektronických komunikací (dále jen „Komise“). Jak název napovídá, do jejích kompetencí patří vedle zjišťovacích úkonů i některé z operativně pátracích prostředků, při jejichž použití dochází ke kolizi s lidskými právy. Komise je volena Poslaneckou sněmovnou a je složena pouze z jejích členů. Zákonnou úpravu kontrolní činnosti Komise nalezneme v zákoně č. 273/2008Sb., o Policii České republiky v § 98. Původně do působnosti Komise patřil i dohled nad činností Inspekce policie, nicméně přijetím zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů, došlo k přenesení této činnosti na nově vzniklý útvar.¹⁴⁵ Zákon o Policii nestanovuje počet členů Komise. Tento počet stanovuje Poslanecká sněmovna podle svého uvážení.

Hlavní kontrolní činnost Komise spočívá v tom, že ministr vnitra dvakrát ročně předkládá Komisi zprávu o používání předmětných úkonů. Členové Komise jsou dále oprávněni po předchozím vyrozumění ministra vnitra vstupovat a provádět kontrolu u útvarů, které se používáním odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a sledováním osob a věcí zabývají. Ministr vnitra je dále povinen jednou ročně předložit vládě, kontrolní Komisi a dále příslušnému výboru Poslanecké sněmovny, kterým je v současné době Bezpečnostní výbor, souhrnnou analýzu o použití zjišťovacích úkonů a operativně pátracích prostředků.

Ustanovení § 98 odst. 4 zákona o Policii stanoví, že se v případě činnosti Komise nepostupuje podle kontrolního řádu. Toto ustanovení zakládá výjimku v působnosti kontrolního řádu, která je upravena v § 1 odst. 1 zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole. Jedná se o poněkud problematické ustanovení, neboť jiný zákon neupravuje kontrolní postup Komise. Vzniká tak otázka, čím se Komise při své kontrolní činnosti řídí.¹⁴⁶

6. Odposlechy povolené na základě jiného zákona než trestního řádu

Jak již bylo uvedeno v úvodu kapitoly 2., odposlech není prováděn pouze

¹⁴⁵ Vangeli, B. *Zákon o Policii České republiky*. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 380.

¹⁴⁶ Vangeli, B. *Zákon o Policii České republiky*. s. 381.

na základě ustanovení § 88 trestního řádu. Český právní řád připouští možnost nařídit a provést odposlech i na základě jiných právních předpisů. Jedná se o zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě (dále jen „zákon o BIS“) a zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství. Odposlechy se v rámci těchto zákonů označují jako tzv. „zpravodajské odposlechy“. V České republice tedy existují dva režimy odposlechů. Tyto režimy se mezi sebou značně odlišují. Počínaje důvody jejich nasazení, v náležitostech, které musí splňovat, a konče jejich přípustností jako důkazu v trestním řízení. Jak zákon o BIS, tak i zákon o Vojenském zpravodajství (dále jen „Zpravodajské služby“) upravují shodně problematiku odposlechů v ustanovení § 8 Zpravodajská technika. Zpravodajskou technikou se v dikci těchto zákonů rozumí: „...*technické prostředky a zařízení, zejména elektronické, fototechnické, chemické, fyzikálně-chemické, radiotechnické, optické, mechanické anebo jejich soubory, používané utajeným způsobem, pokud je při něm zasahováno do základních práv a svobod občanů při odposlouchávání, popřípadě zaznamenávání telekomunikačního, radiokomunikačního a jiného obdobného provozu, popřípadě zjišťování údajů o tomto provozu.*“

Právnícké a fyzické osoby jsou povinny na základě žádosti zajistit kooperaci se „Zpravodajskými službami“ a v případě potřeby pro ně zřídit zabezpečená rozhraní pro připojení ke koncovým produktům nebo poskytnout provozní a lokalizační údaje o telekomunikačním provozu – reciproční oprávnění.¹⁴⁷

I u odposlechů, které jsou nařizovány podle jiných zákonů než podle trestního řádu existují podmínky, které mají zabránit jejich případnému zneužití. „Zpravodajské služby“ jsou oprávněné použít odposlechu jen v případě, kdy získají písemný souhlas od předsedy senátu vrchního soudu příslušného podle sídla Ministerstva obrany v případě Vojenského zpravodajství, v případě BIS podle sídla její centrály. Z výše uvedeného je patrné, jak silná kontrola je na schválení odposlechů podle zvláštního zákona uvalena. V případě odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle trestního řádu postačuje souhlas nižších soudů. Důvodová zpráva k zákonu o Vojenském zpravodajství uvádí důvod, proč o nasazení odposlechu podle zvláštního zákona rozhoduje vrchní soud. Důvodem je fakt, že se v případě „zpravodajských odposlechů“ jedná o tak mimořádný institut, že v zájmu zaručení ochrany práv a svobod občana by

¹⁴⁷ Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, § 97.

kontrolní činnost soudů, které běžně o odposlechu rozhodují podle trestního řádu, nebyla dostačující.¹⁴⁸ Důvodová zpráva ani zákon neřeší otázku, proč má být právě vrchní soud tím, kdo bude o „zpravodajských odposleších“ rozhodovat. Osobně se domnívám, že je to proto, aby v rámci soudní soustavy České republiky došlo k jakémusi „rozvrstvení“ pravomocí v otázkách schvalování odposlechů, neboť vrchnímu soudu nepřísluší žádná pravomoc v rámci odposlechů nařízených podle trestního řádu.

Další podmínku, kterou musí „zpravodajské odposlechy“ splňovat, a která je již totožná s úpravou podle trestního řádu, je to, že požadovaného cíle není možné dosáhnout jinými prostředky, anebo jen s velkými obtížemi. „Zpravodajské služby“ jsou oprávněny, pokud to vyžadují okolnosti, požadovat od jiných orgánů, které jsou k tomu způsobilé, aby zabezpečily po technické stránce provedení odposlechu. V tomto případě by se jednalo konkrétně o ÚZČ SKPV.

Žádost „Zpravodajských služeb“ musí být písemná a obsahovat druh zpravodajské techniky, která má být použita, dobu na kterou má být odposlech nařízen, dále identifikační údaje o osobě, která má být odposlouchávána, je-li známa. Žádost musí dále obsahovat identifikaci stanice včetně telefonního čísla, a pokud je možno tak i místo, kde k použití zpravodajské techniky dojde. Stejně jako u odposlechu záznamu telekomunikačního provozu mají i tyto údaje sloužit k jednoznačné identifikaci a konkretizaci cíle.¹⁴⁹ Pokud jsou splněny veškeré náležitosti, o povolení odposlechu rozhodne předseda soudu bez zbytečného prodlení. Pokud žádost zamítne, v rozhodnutí toto zamítnutí odůvodní. Pokud shledá žádost jako opodstatněnou, nasazení zpravodajské techniky povolí. Ať soud žádosti vyhoví nebo ji zamítne, není proti tomuto rozhodnutí možné podat opravný prostředek.

Povolení „zpravodajského odposlechu“ musí obsahovat všechny náležitosti žádosti. K nim se přidává zdůvodnění soudu, proč a z jakých konkrétních důvodů odposlech povolil nebo případně zamítl. Povolení musí dále obsahovat dobu, na kterou je odposlech povolen, ta nesmí být delší než tři měsíce. Tuto dobu je možné pokud pro to existují podmínky opakovaně prodloužit, vždy však nejdéle o další tři měsíce.¹⁵⁰ I zde můžeme pozorovat, že právní úprava „zpravodajských odposlechů“ je přísnější než úprava obecná, která umožňuje

¹⁴⁸ Důvodová zpráva z 4.5.2004 k zákonu č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství. s. 14.

¹⁴⁹ Čentěš, J. *Odpočívání – procesněprávní a hmotněprávní aspekty*. s. 86.

¹⁵⁰ Tamtéž..

nasazení odposlechů až na dobu čtyř měsíců. Pokud soud nasazení odposlechu schválí, je vedle rozhodnutí o povolení povinen vypracovat výpis o tomto rozhodnutí. Výpis obsahuje nejdůležitější identifikační údaje a výrok o tom, zda při výkonu rozhodnutí může dojít k zásahu do práva na nedotknutelnost obydlí.

Zákon umožňuje soudu ingerovat do probíhajícího vyšetřování a požadovat od „Zpravodajských služeb“ průběžně informace. Především zda dále trvají důvody, pro které byl odposlech nařízen. Pokud dojde soud k názoru, že už pominuly okolnosti, pro které byl odposlech nařízen a podle jeho názoru již není nutný, může povolení, které vydal, odejmout. „Zpravodajské služby“ jsou povinny, pokud pominou důvody odposlechu, samy od něho upustit a bezodkladně o této skutečnosti informovat soud.

Zákony dále stanoví, že nad činností „Zpravodajských služeb“ vykonává kontrolní činnost Poslanecká sněmovna České republiky prostřednictvím stálé specializované komise. Tyto komise mají právo požadovat od ředitelů „Zpravodajských služeb“ zprávy o své činnosti. Konkrétně ve vztahu k odposlechům zprávu o používání zpravodajských prostředků. Tato zpráva však obsahuje pouze informace o ukončených činnostech. O „živých“ kauzách se informace z důvodu utajení a zamezení případného maření vyšetřování nepodávají.

6.1 Použití „zpravodajských odposlechů“ jako důkazu v trestním řízení

Poměrně silnou pozornost vyvolal spor, zda lze pro účely trestního řízení použít informace získané v rámci odposlechů nařízených na základě jiného zákona než trestního řádu v trestním řízení. Ústavní soud se zabýval stížností, podle které policejní orgán získal odposlechy, které byly pořízeny v rámci zpravodajské činnosti. Tyto odposlechy byly následně použity v trestním řízení.¹⁵¹ Stěžovatel namítl, že tím došlo k zásahu do jeho práv a svobod, neboť podle něj není možné použít jako důkazy v trestním řízení odposlechy, které nebyly nařízeny podle trestního řádu. Policejní orgán namítl, že postupoval podle zákonné dikce ustanovení § 89 odst. 2 trestního řádu, podle kterého může jako

¹⁵¹ Kocina, J. *Odposlech a záznam telefonických hovorů jako důkaz v trestním řízení*. In: Teoretické a praktické problémy dokazování. s. 105.

důkaz sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Dále podle policejního orgánu: „...není možné odmítnout takovéto důkazy jen pro formální stránku, že nebyly provedeny orgány činnými v trestním řízení, když veřejný zájem v daném případě převažuje nad zájmem na ochranu základních práv a svobod.“¹⁵² Dalším důvodem, který měl dokázat opodstatnění a oprávněnost použití „zpravodajských odposlechů“ v trestním řízení byl fakt, že odposlechy byly opatřeny způsobem, který obsahově splňuje požadavky podle § 88 odst. 4 trestního řádu.

Ústavní soud rozhodl, že použití odposlechů bylo nezákonné a bylo tím porušeno právo stěžovatele na soukromí, tak jak jej garantuje čl. 13 Listiny. „Zpravodajské odposlechy“ tedy nemohou být použity jako důkazy v rámci trestního řízení.

Podle mínění Ústavního soudu není možné vykládat ustanovené § 89 odst. 2 trestního řádu jako generální klauzuli, pod kterou by bylo možné podřadit kteroukoli věc jako důkaz v trestním řízení. Naopak je nutné striktně dodržovat ustanovení trestního řádu o použitelnosti důkazů. Trestní řád je jediným právním předpisem, který určuje, co lze jako důkaz použít a jakým způsobem. Bylo by popřením základních principů demokratického a právního státu, kdyby bylo možné obcházet právní a ústavní záruky použitím zákonů o „Zpravodajských službách.“¹⁵³ Podle mínění Ústavního soudu je dalším důvodem, proč nelze „zpravodajské odposlechy“ použít jako důkaz v trestním řízení fakt, že funkce odposlechů se v jednotlivých režimech výrazně liší. Účelem odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, které se nařizují podle trestního řádu, je odhalení, zamezení a posléze usvědčení pachatelů ze spáchání trestného činu, u zpravodajských odposlechů je účelem získání informací o záměrech, které představují ohrožení bezpečnosti České republiky.¹⁵⁴ Pokud tedy jejich primární funkcí není získávání informací pro trestní řízení, není možné je „mimoděk“ použít jen z důvodu, že se informace získané tímto způsobem mohou hodit orgánům činným v trestním řízení.

„Zpravodajské odposlechy nedosahují garančních kvalit, které vyžaduje trestní řád, a proto jich nelze použít jako důkazu v trestním řízení, neboť v tomto smyslu nebyly získány zákonným způsobem.“¹⁵⁵

Nutno říci, že pohled evropských států na použití odposlechů získaných

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Nález Ústavního soudu České republiky z 29.2.2008, sp. zn. I. ÚS 3038/20207.

¹⁵⁴ Čentěš, J. *Odpočívání – procesněprávní a hmotněprávní aspekty*. s. 85.

¹⁵⁵ Nález Ústavního soudu České republiky z 29.2.2008, sp. zn. I. ÚS 3038/2007.

v rámci zpravodajské činnosti se značně liší a právní výklad není jednotný. Ústavní soud se proti „zpravodajským odposlechům“ jako důkazu v trestním řízení vymezil dosti značně. Se všemi jeho argumenty ale nelze jednoznačně souhlasit. Argumentovat rozdílným účelem odposlechů podle trestního řádu a zákonů o zpravodajských službách není zcela jednoznačné, ačkoliv účelem zákona o BIS a zákona o Vojenském zpravodajství je ochrana a bezpečnost České republiky. V širším smyslu je posláním zpravodajských služeb ochrana právem chráněného zájmu obecně, tedy zdraví, životů, majetku, atd. Do jisté míry tedy totožná činnost, kterou provádějí orgány činné v trestním řízení podle trestního řádu.

Další problém, který může vyvstat v souvislosti s tímto rozhodnutím, je fakt, kdy kvůli zákazu použití „zpravodajských odposlechů“ v trestním řízení, může být značně ztíženo nebo dokonce zmařeno zamezení páčání trestné činnosti nebo jejím následkům. Jedinou možností, kterou „Zpravodajské služby“ v případě, kdy se o možném trestném činu dozví, je upozornit na tuto skutečnost orgány činné v trestním řízení. Ty pak musí samy vyhodnotit situaci a popřípadě požádat o povolení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. S tím je spojená časová prodleva a zpoždění, které může vést až ke zmaření účelu trestního stíhání. Nastat může i situace, kdy by jediným skutečným důkazem, který usvědčuje pachatele ze spáchání trestného činu, byly právě tyto odposlechy. Podle rozhodnutí soudu není ani v takovém případě možné zpravodajské odposlechy použít jako důkaz, což by vedlo k osvobození pachatelů přesto, že ti by se mohli v odposleších ke spáchání zločinu doznat. Je tedy velice složité určit, kdy ochrana práva na soukromí a nedotknutelnost informací převyšuje ochranu společnosti nebo jejich zájmů. Osobně s tímto rozhodnutím nesouhlasím, neboť podle mého názoru zákon o Zpravodajských službách klade ještě vyšší nároky na povolení odposlechů než trestní řád, alespoň tedy co se formálních náležitostí týká. O povolení odposlechu ze strany „Zpravodajských služeb“ rozhoduje vrchní soud a může jej nařídit maximálně na dobu tří měsíců, tedy méně než v případě odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle trestního řádu. Tedy u „zpravodajských odposlechů“ vyšší garance, že nedojde k jejich zneužití. Toto jsou dostatečné záruky, které by měly zajistit, že „zpravodajským odposlechem“ dojde jen k nejnepatnějšímu zásahu do práv a svobod. Práva obviněného by neměla být apriori chráněna více než zájem, který má chránit zákon.

Podle mého názoru by tak neměl existovat „precedent“ o nemožnosti

použití „zpravodajských odposlechnů“ jako důkazu v trestním řízení. Soud by měl vždy v konkrétním případě zkoumat jejich oprávněnost a okolnosti případu, které k nasazení a použití odposlechnů vedly.

O složitosti této problematiky svědčí i fakt, že jednotlivé evropské země, jak už bylo konstatováno, se na použití „zpravodajských odposlechnů“ dívají odlišně.

Příkladem mohou být nizozemské právní předpisy umožňující zpravodajským službám odposlouchávat dokonce komunikaci mezi obviněným a jeho obhájcem, a to se souhlasem ministra vnitra nebo obrany. Nizozemské soudy nedávno řešily případ, kdy advokátní kancelář Prakken d'Oliveira podala žalobu proti Nizozemskému království v důsledku toho, že byla odposlouchávána komunikaci mezi jimi a jejich klienty zpravodajskými službami a následně byla tato komunikace použita orgány činnými v soudním řízení. Nizozemský soud rozhodl, že takovéto předávání informací je nezákonné, protože není dostatečně upravena ochrana informací nezávislým orgánem.¹⁵⁶ Nutno ovšem konstatovat, že tento zákaz se vztahuje pouze na zpravodajské odposlechy zachycující komunikaci mezi obviněným a jeho advokátem.

Rozdílný náhled na použití odposlechnů získaných mimo trestní řízení má Slovenská republika. Slovenský trestní řád upravuje v ustanovení § 119 odst. 2, podle něhož je možné za důkaz v trestním řízení použít vše, co může přispět k náležitému objasnění věci, a co je v souladu s trestním řádem nebo zvláštním zákonem.¹⁵⁷ Tímto zvláštním právním předpisem je zákon č. 166/2003 Z. z., o ochrane pred odpočúvaním. Zákon se podle ustanovení § 1 odst. 2 nevztahuje na odposlechy, které jsou nařízeny podle trestního řádu. Důvody, pro které je možné uskutečnit zásah do soukromí osoby, jsou především zabezpečení a obrana státu, ochrana práv a svobod a odhalování a předcházení trestné činnosti. Jedná se o poměrně širokou definici, kdy jsou podmínky pro použití odposlechu podle zvláštního zákona mírnější než v případě trestního řádu. Tato tolerance je způsobena faktem, že se činy, proti kterým má být zvláštního zákona použito, vyznačují vyšším stupněm společenské nebezpečnosti.¹⁵⁸ Zákon dále přináší výčet orgánů, které jsou způsobilé k použití odposlechu. Vedle Policejního sboru a Zpravodajských služeb je to i Vězeňská služba, Justiční stráž a Finanční správa

¹⁵⁶ Novák, J. *Rozhodnutí o zákazu odposlechnů advokátu v Nizozemí*. Bulletin advokacie. s. 85.

¹⁵⁷ Kocina, J. *Odposlech a záznam telefonických hovorů jako důkaz v trestním řízení*. In: Teoretické a praktické problémy dokazování. s. 106.

¹⁵⁸ Čentěš, J. *Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty*. s. 150.

(dříve Celní správa). Provést samotný odposlech jsou však oprávněny pouze Zpravodajské služby a Policejní sbor.

Slovenská právní úprava tedy umožňuje, aby byl jako důkaz v trestním řízení použit odposlech, který byl získán na základě jiného zákona než trestního řádu. Tento fakt je v souladu s ustanovení § 119 odst. 2 trestního řádu i § 7 odst. 2 zákona o ochraně před odposloucháváním, který stanoví povinnost vyhotovit o odposlechu písemný záznam s uvedením času, místa a zákonnosti použití informačně-technického prostředku. K otázce použití odposlechu, který byl nařízen v souladu se zvláštním zákonem v trestním řízení, se vyjádřil i Ústavní soud Slovenské republiky, který dovedl, že: „*Každé ustanovení ústavy je třeba interpretovat a uplatňovat v návaznosti na jiné normy ústavy, pokud mezi nimi existuje příčinná souvislost.*“¹⁵⁹ Toto pravidlo je možné uplatňovat i na zákony a jiné právní předpisy.¹⁶⁰

Aby bylo možné ovšem tyto odposlechy použít, je nutné, aby splňovaly zákonné podmínky. Jedná se především o povolení k odposlechu získané zákonným způsobem, dostatečná kvalita záznamu a jeho úplnost.¹⁶¹

Z uvedených skutečností lze tedy konstatovat, že slovenská právní úprava umožňuje použití odposlechů získaných podle zvláštního zákona v trestním řízení a to ve značné míře. Česká úprava oproti té slovenské nemá zvláštní zákon, který by se zabýval přímo otázkou odposlechů, ale tuto problematiku subsumuje jako dílčí otázku v řadě právních předpisů. Při absenci takovéto konkrétní normy, je pak český Ústavní soud tím, kdo problematiku odposlechů upravuje a je zřejmé z jeho rozhodnutí, že jako prioritní vnímá ochranu práva na soukromí a práva obviněného nad účelností odposlechů. Slovenská úprava vnímá jako prioritní ochranu právem chráněného zájmu.

Nutno však říci, že ani tento pohled není bezproblémový. Současné slovenské právní úpravě je vyčítána její přílišná uzavřenost. V případě, kdy je odposlech nařízen podle zákona č. 166/2003 Z. z., je oproti odposlechu podle trestního řádu velice zúžen počet osob, které se s obsahem odposlechů mohou seznámit. Jedná se fakticky pouze o příslušný orgán, který odposlech provedl a soud, který k němu dal souhlas. Rozšířeným problémem slovenské úpravy je i častý únik informací získaných odposlechem.¹⁶²

¹⁵⁹ Nález Ústavního soud Slovenské republiky z 9.10.1995, sp. zn. II. ÚS 128/1995.

¹⁶⁰ Čentěš, J. *Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty*. s. 161.

¹⁶¹ Usnesení Nejvyššího soud Slovenské republiky z 21.9.2011, sp. zn. 3 To 2/2011.

¹⁶² Čentěš, J. *Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty*. s. 172.

7. Úprava odposlechů a záznamů hovorů podle Slovenské právní úpravy

Ačkoliv by se mohlo zdát, že se vzhledem ke společné historii i kulturnímu prostředí budou právní úpravy odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu České a Slovenské republiky shodovat, není tomu tak. Najdeme zde určité společné rysy. Především, co se týká procesních náležitostí nařízení odposlechu a záznamu o telekomunikačním provozu. Obě úpravy obsahují také řadu dosti odlišných aspektů. Stejně jako v české úpravě i v té slovenské je institut odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu upraven v trestním řádu.¹⁶³ Slovenská úprava stejně jako ta česká předpokládá, že použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu bude použito jen v případech, kdy tak umožňuje zákon a pouze zákonným způsobem. Vždy musí být splněna podmínka legality a legitimacy a zároveň i zásada proporcionality. Slovenská republika je založena na stejných hodnotových principech jako ta Česká, a proto i zde jsou práva jednotlivce chráněná Listinou základních práv a svobod nedotknutelná. Oproti české úpravě dovoluje slovenská úprava silnější zásah do práva na soukromí. Je to již zmíněná informace o použití odposlechů, které byly pořízeny na základě jiného právního předpisu v rámci trestního řízení, viz kapitola 6.

7.1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu je upraven v § 115 trestního řádu Slovenské republiky. Jedná se o utajené a účelné získávání informací z probíhající komunikace mezi uživateli veřejně dostupných sítí tak, jak je definuje zákon č. 351/2011 Z. z., o elektronických komunikáciách. Vedle dvou zmíněných zákonů představuje důležitý právní pramen v otázce odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu ve slovenském právním řádu i zákon č. 166/2003 Z. z., o ochrane pred odpočúvaním, který upravuje možnost použití odposlechů podle jiného zákona než trestního řádu. Této problematice byl věnován prostor v kapitole č. 6. Stávající kapitola se zabývá problematikou

¹⁶³ Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok, v znení neskorších predpisov.

odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle trestního řádu/Trestného poriadku Slovenské republiky.

7.1.1 Podmínky pro nařízení odposlechu

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu lze ve Slovenské republice nařídit jen za splnění zákonných podmínek. Tyto podmínky jsou, jak již bylo nastíněno, do značné míry shodné s úpravou odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88 českého trestního řádu. Aby mohl být odposlech telekomunikačního provozu vůbec nařízen, musí být zahájeno trestní řízení ve smyslu § 10 odst. 15 Trestného poriadku. Zákon stejně tak jako ten český umožňuje použití § 115 Trestného poriadku i před zahájením trestního stíhání. Dalším podmínkou je fakt, že se bude jednat o zločin, taxativně vyjmenované trestné činy nebo se bude jednat o trestný čin, k jehož stíhání zavazuje mezinárodní smlouva. Zde se objevuje první odlišnost mezi právními úpravami. Zatímco český trestní řád umožňuje nasazení odposlechu u zločinů, kde zákon stanoví horní hranici trestní sazby nejméně osm let, v případě slovenské úpravy postačuje zločin s horní hranicí trestní sazby nejméně pět let. Je tedy zjevné, že slovenská úprava umožňuje nasazení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu v širším spektru trestných činů.

Taxativními trestnými činy podle § 115 Trestného poriadku jsou trestný čin korupce, extrémizmu, zneužití pravomoci veřejného činitele, legalizace příjmů z trestné činnosti.

Posledním typem trestných činů, v jejichž případě lze nařídit odposlech a záznam telekomunikačního provozu jsou ty trestné činy, stejně jako v případě České republiky, k jejichž stíhání se Slovenská republika zavázala mezinárodní smlouvou.

Pro všechny tři skupiny platí, že se musí jednat o úmyslné trestné činy. Příslušný orgán činný v trestním řízení je povinen vždy přesně kvalifikovat podstatu trestného činu. V případě, kdyby došlo k její „nadkvalifikaci“ za účelem podřazení konkrétního trestného činu do skupiny trestných činů, u kterých lze odposlech nařídit, mělo by to za následek absolutní neúčinnost případného důkazu

v řízení před soudem.¹⁶⁴

Odst. 5 § 115 Trestného poriadku umožňuje, aby soud vydal příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu i v případě, kdy se jedná o jiný úmyslný trestný čin, než jsou ty podle odst. 1. Předpokladem pro aplikování odst. 5 je splnění kumulativních podmínek. Jednak musí být zahájeno trestní řízení, dále je možné odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu získat podstatné informace pro objasnění trestné činnosti a tou nejdůležitější podmínkou je souhlas uživatele odposlouchávané stanice.¹⁶⁵ V tomto ustanovení lze spatřovat ekvivalent odst. 5 § 88 českého trestního řádu, který v případě určitých trestných činů umožňuje použití odposlechu bez příkazu, pokud k tomu dá souhlas uživatel telekomunikačního zařízení. Česká úprava je ale oproti té slovenské přísnější, neboť toto povoluje pouze u taxativně určených trestných činů. Navíc se jedná o takové trestné činy, které jsou společensky vnímány jako jedny z nejtěžších, a proto zde převládá zájem ochrany společnosti před ochranou práva na soukromí.

Toto ustanovení je dosti stručné a může vyvolat řadu výkladových problémů. Jednak neřeší, zda je k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu potřeba souhlasu všech uživatelů nebo pouze jednoho. Z dikce zákona a logiky věci lze usuzovat, že postačí souhlas jednoho, v takovém případě však dochází k hrubému zásahu do práv ostatních uživatelů. Dalším výkladovým problémem může být fakt, že jediným požadavkem, který zákon stanoví, je kritérium úmyslného trestného činu nikoliv zločinu, tak jak jej upravuje odst. 1. Čistě hypotetickou úvahou a interpretací zákona *ad absurdum* by bylo možné dovodit, že se souhlasem uživatele je možné odposlouchávat i případy, kdy se jedná o méně závažné trestné činy, než jsou stanoveny v odst. 1. Z důvodu odstranění těchto nesrovnalostí by bylo podle mého názoru žádoucí odst. 5 více specifikovat.

Slovenská úprava stejně jako ta česká nedovoluje nahrávat a odposlouchávat komunikaci obviněného s jeho obhájcem. Oproti české navíc upravuje i důvody, na které se toto ustanovení nevztahuje. Jedná se o případ, kdy obviněný komunikuje s advokátem, který ale není zároveň jeho obhájcem, konkrétně jej nezastupuje v trestní věci. V takovém případě se ustanovení o zákazu odposlechu nepoužije. Takovéto explicitní určení by podle mého mínění

¹⁶⁴ Čentěš, J. *Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty*. s. 100.

¹⁶⁵ Čentěš, J. *Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty*. s. 98.

měla obsahovat i česká úprava.

7.1.2 Postup při nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

Nařídít odposlech a záznam telekomunikačního provozu může stejně jako v české úpravě předseda senátu a v přípravném řízení na návrh prokurátora soud. Zákon umožňuje, aby v případě, kdy není možné získat souhlas soudu a jedná se o okolnosti, které nesnesou odkladu, o nařízení odposlechu rozhodl prokurátor. Takovýto souhlas musí být do 24 hodin od nařízení schválen soudem, v opačném případě pozbývá platnost a informace, které jím byly získány, musí být zničeny.

Při posouzení zda jsou splněny podmínky pro vydání příkazu k odposlechu, musí soud vedle obecných formálních náležitostí zkoumat i skutkové okolnosti. Zda konkrétní trestný čin dosahuje takové společenské nebezpečnosti a závažnosti. Dále je soud povinen zvážit, zda odposlech a záznam telekomunikačního provozu jsou adekvátním a jediným prostředkem, jak získat informace důležité pro trestní řízení. Příkaz musí obsahovat označení telekomunikační stanice, která má být předmětem odposlouchávání, dále uživatelé této stanice pokud jsou známí, dostatečné odůvodnění, které se nesmí omezit pouze na konstatování, že jsou splněny zákonné podmínky, ale musí konkrétně uvést důvody, pro které byl příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu schválen.¹⁶⁶

Nejpodstatnější odchylkou vůči české úpravě je doba, na kterou je možné odposlech nařídít. Český trestní řád umožňuje nařídít odposlech až na dobu čtyř měsíců, zatímco slovenská úprava má tuto dobu ještě delší, a to šest měsíců. V tomto lze spatřovat určitý vývoj, neboť i česká úprava měla původně také šest měsíců, ale s postupnými novelizacemi a s přihlédnutím na snahu šetrnějšího zásahu do práv dotčených osob, se tato doba zkrátila. Podle ustanovení § 115 odst. 3 Trestného poriadku může být doba odposlouchávání prodloužena v přípravném řízení maximálně o dva měsíce a to i opakovaně.

Některými autory bývá slovenské i české úpravě vytýkáno, že trestní řády neupravují možnost soudu, který příkaz vydal, zasahovat během výkonu jeho rozhodnutí do prováděného odposlechu. To takovým způsobem, že by si mohl od

¹⁶⁶ Nález Ústavního soudu Slovenské republiky z 27.9.2007, sp. zn. III. ÚS 117/2007.

policejního orgánu, který odposlech a záznam telekomunikačního provozu provádí anebo státního zástupce, vyžádat podklady o tom, zda stále existují důvody pro pokračování v odposlechu.

Trestní řád explicitně tuto možnost soudu nepřiděluje a pouze konstatuje, že policejní orgán je povinen průběžně vyhodnocovat, zda nadále trvají důvody, pro které byl odposlech nařízen a v případě, že tyto důvody pominuly, je povinen odposlech a záznam telekomunikačního provozu bez prodlení ukončit a informovat o tom státního zástupce a předsedu senátu, který příkaz vydal. Zákon tak klade vysokou míru zodpovědnosti právě na příslušný policejní orgán, který ale nemusí správně vyhodnotit právní důvody pro ukončení odposlechu. Za podmínku, že by měl soud možnost i v průběhu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu zkoumat, zda stále existují důvody pro jeho použití, přispělo by to k větší ochraně práva na soukromí. Jedná se o poněkud zvláštní situaci, neboť česká právní úprava tuto možnost soudům poskytuje na základě jiného zákona. Již zmíněné Zákon o BIS a zákon o Vojenském zpravodajství umožňují, aby si soud mohl kdykoliv vyžádat od „Zpravodajských služeb“ informace, k posouzení, zda důvody použití zpravodajské techniky stále trvají, viz kapitola 6. Bylo by tedy žádoucí udělit tuto pravomoc i soudům v rámci trestního řízení.

7.1.3 Použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu jako důkazu v trestním řízení

Aby bylo možné použít odposlech a záznam telekomunikačního provozu jako důkazu v hlavním líčení, je potřeba vedle obecných náležitostí jakými jsou např. údaje o místě, času, osobě, která záznam pořídila i doslovný přepis záznamu. Obviněný nebo jeho obhájce je oprávněn si tento přepis opatřit ve formě kopie, která je uložena ve spise. Jedná se posílení zásady práva na obhajobu, která stanoví, že obviněný má právo znát veškeré důkazy proti němu uvedené. Toto ustanovení se nepoužije v případě, kdy se jedná o utajené informace nebo záznam obsahuje skutečnosti, které se týkají jiného případu či jiné osoby, proti které je také vedeno trestní řízení.

Záznam odposlechu a telekomunikačního provozu musí být uchován v celé své délce a kompaktnosti, neboť až soud rozhodne o jeho věrohodnosti a

výpovědní hodnotě jako důkazu. Toto ustanovení je v souladu s rozhodovací praxí Nejvyššího soudu Slovenské republiky. Ten se zabýval případem, kdy orgán činný v trestním řízení ještě před pravomocným rozhodnutím věci skartoval větší část záznamu o odposlechu, neboť měl za to, že se jedná o informace, které nejsou pro trestní řízení důležité. Stěžovatel argumentoval tím, že se jednalo o neoprávněný zásah do důkazních prostředků, a že zničení materiálu mělo za následek zhoršení jeho pozice potažmo práva na spravedlivý soud. Nejvyšší soud dal stěžovateli za pravdu a rozhodl, že v důsledku této okolnosti chybí soudu ucelený obraz o komunikaci obviněného, která byla předmětem odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.¹⁶⁷

Jako důkaz může sloužit pouze takový záznam, který je již ukončen a u kterého byl vyhotoven i příslušný přepis.¹⁶⁸

7.1.4 Zničení záznamu a informační povinnost orgánů činných v trestním řízení

Slovenský Trestný poriadok upravuje stejně jako ten český povinnost orgánů činných v trestním řízení zničit záznam odposlechu a telekomunikačního provozu a to v případě, kdy skutečnosti získané záznamem zcela jasně nesouvisí s trestním řízením nebo v případě, kdy nebudou použity jako důkaz. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny zničit veškeré materiály, ať se jedná o jejich digitální nebo tištěnou verzi. Přitom jsou povinni zajistit, že nemůže dojít k jejich obnově.¹⁶⁹ O zničení je do spisu založen protokol s označením data, jméno osoby, která záznam zničila a způsobu, kterým došlo ke zničení záznamu. Povinnost informovat dotčené osoby o zničení záznamu má policejní orgán a prokurátor, jejichž rozhodnutím byla věc pravomocně skončena, a v řízení před soudem pak předseda soudu prvního stupně, jehož rozhodnutím byla věc pravomocně skončena do tří let od doručení rozhodnutí.

Ustanovení § 115 odst. 9 upravuje povinnost informovat o zničení záznamu osoby dotčené. Těmi jsou podle zákona osoby, proti kterým směřoval příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle odst. 3.

¹⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky z 4.4.2012, sp. zn. 1 Toš 4/2009.

¹⁶⁸ Čentěš, J. *Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty*. s. 125.

¹⁶⁹ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. s. 329.

Zároveň se ale tato informační povinnost nevztahuje na osoby, které mají právo nahlížet do spisu, tedy např. obviněný nebo poškozený.¹⁷⁰

Nedílnou součástí poskytnutých informací je i poučení o možnosti podat do dvou měsíců od doby, kdy byla dotčená osoba informována, návrh na přezkum zákonnosti příkazu, kterým byl odposlech a záznam telekomunikačního provozu nařízen, a to u Nejvyššího soudu Slovenské republiky. Jak bylo popsáno výše, česká úprava umožňuje podat návrh na přezkum až do šesti měsíců od okamžiku, kdy se o této možnosti dotčená osoba dozvěděla. Ve slovenské úpravě dvou měsíční lhůta představuje poměrně krátký časový úsek, který tak klade vyšší nároky na dotčenou osobu, aby s podáním návrhu neotálela. Osobně mi tato lhůta přijde nepřiměřeně krátká, a jako objektivnější právní úpravu spatřuji tu českou.

7.2 Oznámení údajů o telekomunikačním provozu

Velice zajímavých ustanovením Trestného poriadku je právě § 116, který upravuje získávání údajů o telekomunikačním provozu. Obdobnou úpravou je ustanovení § 88a českého trestního řádu. Zajímavé jsou především svým vývojem. Oba instituty jsou po právní stránce téměř totožné.

Slovenská úprava stejně jako ta česká umožňuje, aby si v případě úmyslných trestných činů a tam, kde je to žádoucí, a kde jsou zároveň splněny zákonné podmínky, mohly orgány činné v trestním řízení vyžádat od provozovatelů veřejně dostupných služeb elektronických komunikací údaje o telekomunikačním provozu. Těmito údaji se rozumí především údaje lokalizační a provozní. I zde existuje povinnost informovat po pravomocném skončení věci dotčené osoby o skutečnosti, že orgány činné v trestním řízení disponovaly jejich údaji. Dotčené osoby jsou informovány zároveň o možnosti podat návrh na přezkum zákonnosti u nejvyššího soudu.¹⁷¹ Jak je tedy patrné jedná se o značně podobné úpravy. Nejzajímavějším faktem, který se obou úprav týká je, že obě úpravy prošly stejným vývojem a to konkrétně ve věci, kdy byla tato ustanovení zrušena ústavním soudem pro rozpor s Listinou.

Jak bylo popsáno v kapitole 3, Ústavní soud České republiky zrušil ustanovení § 88a nálezem Pl. ÚS 24/2011 vyhlášeného 20.12.2011 s tím, že

¹⁷⁰ Čentéš, J. *Odpočívanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty*. s. 130.

¹⁷¹ Čentéš, J. *Odpočívanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty*. s. 148.

napadené ustanovení je v rozporu s právem na soukromí. Po testu proporcionality došel ústavní soud ke konstatování, že plošné získávání a shromažďování dat o všech lidech, kteří je využívají, je nadbytečným a příliš intenzivním zásahem do práv uživatelů. „*Zákonodárce do napadeného rozhodnutí nikterak nepromítl požadavek proporcionality zásahu do základních práv...*“¹⁷². Zákon dále nestanovil přesné podmínky u jakých trestných činů je možné zjišťování údajů o telekomunikačním provozu použít v trestním řízení. Z těchto důvodů jej ústavní soud zrušil. Čeští zákonodárci vytknuté nedostatky novelou zákona č. 273/2012 Sb. upravili a konkretizovali, kdy je nyní tento institut ústavně konformní a plně použitelný jako úkon v trestním řízení.

Slovenský ústavní soud se zabýval návrhem 31 poslanců Slovenské Národní rady, kteří napadli ustanovení § 56 odst. 5 až 7, § 63 odst. 6 zákona č. 351/2011 Z. z., o elektronických komunikacích a zároveň s ním i § 116 Trestného pozadku, a to pro jeho rozpor s Listinou a Dohodou o ochraně lidských práv a základních svobod. Ústavní soud Slovenské republiky došel k totožnému názoru jako ten český a příslušná ustanovení zrušil. „*Oprávnění orgánů činných v trestním řízení požadovat získání a oznámení údajů o telekomunikačním provozu nemůže být vzhledem ke svojí intenzitě, kterou zasahuje do základních práv, považováno za obvyklý nebo rutinní prostředek prevence a odhalování trestné činnosti.*“¹⁷³

Z výše uvedeného se lze domnívat, že zákonná úprava na Slovensku povede k přijetí upraveného znění zákona tak, aby splňoval požadavky na něho kladené ústavním soudem. Je zajímavé srovnat, jak podobným vývojem tento institut v obou zemích prošel.

Závěrem lze konstatovat, že Slovenská úprava odposlechů a záznamů hovoru vykazuje řadu společných prvků s tou českou, především co se týká postupu orgánů činných v trestním řízení. Existuje ale i řada výjimek, které jsou značnou měrou nebo zcela odlišné. Těmi nejvýznamnějšími jsou především možnost použití zpravodajských odposlechů jako důkazu v rámci trestního řízení nebo odlišné podmínky pro nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. I když se dá ve spoustě věcí se slovenskou úpravou souhlasit, dle mého názoru lze objektivně říci, že česká úprava je oproti té slovenské pokročilejší, propracovanější a více reflektuje judikaturu evropských soudů.

¹⁷² Nález Ústavního soudu České republiky z 20.12.2011, sp. zn. PL. ÚS 24/2011.

¹⁷³ Nález Ústavního soudu Slovenské republiky z 29. 4.2015, sp. zn. PL. ÚS 10/2014.

Závěr

Není pochyb o tom, že institut odposlechů a záznamů hovorů představuje v dnešní době stále používanější a sofistikovanější způsob získávání informací důležitých pro vyšetřování závažných trestných činů. Jedním z důvodů, proč tomu tak je, je fakt, že osoby páchající trestnou činností používají stále pokročilejší techniku.

Cílem práce bylo přinést komplexní rozbor úpravy odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a zjišťování údajů o telekomunikačním provozu, tak jak je upraven v trestním řádu. Kromě toho jsem se zaměřil i na jiné právní předpisy, které také upravují nařízení a použití odposlechů. Tyto odposlechy lze označit jako „zpravodajské“.

Ve své práci jsem se nezabýval úpravou a použitím tzv. prostorových odposlechů, ačkoliv se jedná v posledních letech o velice používaný institut, který ale zároveň vyvolává řadu nejasností a protichůdných názorů. Prostorové odposlechy nemají jasnou právní úpravu, kdy především zcela chybí postup při jejich nasazování a případná kontrola jejich možného zneužití. V současné době je na uvážení soudu, zda prostorové odposlechy jako důkaz v trestním řízení povolí či nikoliv. Absence konkrétní právní úpravy je důvodem, proč jsem tuto problematiku nezpracoval, neboť jsem se nechtěl pouštět do úvah pouze v rovině polemiky. Je nutné, aby prostorové odposlechy byly patřičně právně upraveny nebo zahrnuty pod stávající zákonnou úpravu podle trestního řádu.

Jako další část práce jsem porovnával českou úpravu s úpravou zahraniční. Jako zahraniční úpravu jsem si vybral Slovenskou republiku a to z důvodů odvedených jak v Úvodu, tak v práci samotné.

První část práce je věnována zmapování historického vývoje odposlechu a záznamu hovoru na našem území. Tuto část shledávám jako jeden z přínosů mé práce, neboť se jedná především po stránce obsahové o podrobný popis, který jsem ale vzhledem k charakteru a rozsahu práce redukoval. Žádná z prací, které byly na obdobné téma v posledních letech publikovány, neobsahuje tak detailní analýzu používání odposlechů během minulého režimu.

Pokud se jedná o hlavní cíl mé práce, tedy rozboru české právní úpravy podle trestního řádu, podrobně jsem se věnoval otázce podmínek, které je potřeba splnit za účelem získání povolení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Dále jsem se zabýval procesem nařízení odposlechu a záznamu

telekomunikačního provozu z hlediska jednotlivých fází až po povinnosti zničení záznamu a informační povinnosti vůči dotčeným osobám v souvislosti s možností přezkumu zákonnosti.

Obdobně jsem postupoval i v otázce zjišťování údajů o telekomunikačním provozu.

Čtvrtá kapitola přináší komparaci shodných a odlišných znaků zmíněných institutů spolu s dalším úkonem v trestním řízení a to operativně pátracím prostředkem podle § 158d trestního řádu a to institut sledování osob a věcí. Otázka použití jednotlivých úkonů není zcela jednoduchá a může se jevit nepřehledná, proto bylo třeba poskytnout jejich vysvětlení.

Kapitola pátá je věnována parlamentní kontrole odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a zjišťování údajů o telekomunikačním provozu. A to z důvodu důležitosti nezávisle kontroly nad těmito instituty.

Významnou problematiku představuje použití odposlechů, které byly získány na základě jiného zákona než trestního řádu jako důkaz v trestním řízení. Tyto odposlechy se označují jako „zpravodajský“ a vztahuje se na ně odlišný režim použití a nasazení. V této kapitole je poukázáno na rozdílnost jednotlivých úprav v jiných členských zemích Evropské unie.

Poslední kapitolu tvoří zákonná úprava odposlechů na Slovensku a to především z hlediska její shody a rozdílnosti s českou.

Co se týká otázky možných úprav stávajícího zákona týkajícího se problematiky odposlechů a záznamu telekomunikačního provozu, lze konstatovat následující.

Dle mého názoru představuje ustanovení § 88 a § 88a trestního řádu ucelenou právní úpravu. Jak jsem v práci několikrát názorně doložil, patří česká úprava v kontextu s obdobnými evropskými úpravami k těm nejpřísnějším, co se týká možnosti nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a také v otázce, u jakých trestných činů je možné odposlechy nařídit. Zde je nutné zdůraznit, že Ústavní soud České republiky se ve své rozhodovací činnosti konstantně vyslovuje ve prospěch ochrany práva na soukromí. Jak je patrné z mnoha jeho rozhodnutí, při posuzování problematiky související s odposlechy a záznamy hovorů, vždy v první řadě zkoumá oprávněnost zásahu a jeho případnou intenzitu dopadu na základní práva a svobody. V určitých případech ovšem Ústavní soud vystupuje proti institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu až příliš restriktivně, snad právě z obavy, aby potencionálně nedošlo

k porušení práva na soukromí.

V čem s názorem ústavního soudu neztotožňuji, je nemožnost použití odposlechu získaného na základě jiného zákona než trestního řádu jako důkazu v trestním řízení. Nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3038/07 bylo rozhodnuto, že jako důkaz v trestním řízení je možné použít pouze odposlech a záznam telekomunikačního provozu, který byl nařízen na základě trestního řádu a to z důvodu, že „zpravodajské odposlechy“, jsou nařizovány pro jiný účel a jiným způsobem.

Ústavní soud dovodil, že v případě jejich užití jako důkazu by došlo k hrubému porušení práva na spravedlivý proces a práva na obhajobu. S tímto nemohu souhlasit. Přestože je pravdou, že „zpravodajské odposlechy“ jsou upraveny na základě jiných zákonů než trestního řádu, je hlavním účelem všech zmíněných právních předpisů ochrana společnosti a právem chráněné zájmy. Pokud se tedy „zpravodajské služby“ dozvědí o existenci trestného činu, je jejich povinností o tom informovat orgány činné v trestním řízení.

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu může být mnohdy jediným důkazem k prokázání spáchání trestného činu a podle mého názoru není správné, aby jen z formálních hledisek došlo k tomu, že tento čin nebude moci být odhalen a případně potrestán. Z evropských právních úprav je patrné, že ne všechny státy potažmo ústavní soudy mají na věc stejný názor.

V samotné právní úpravě odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu jako chybějící spatřuji možnost, aby si soud v případě, kdy o nařízení odposlechu rozhodne, mohl v době, po kterou je odposlech nařízen, zjišťovat fakta, zda stále existují důvody, pro které byl nařízen. V zákoně taková to explicitní formulace chybí. Upravena je pouze povinnost policejního orgánu zkoumat, zda důvody trvají. Podle mého mínění, by ale takové oprávnění soudu více zabezpečovalo, že při provádění odposlechu nedojde k jeho neoprávněnému používání. Jinak se mi ustanovení § 88 trestního řádu jeví jako komplexní úprava.

V otázce § 88a trestního řádu, tedy zjišťování údajů o telekomunikačním provozu lze konstatovat, že celý institut prodělal v nedávné době rozsáhlou novelizaci v důsledku rozhodnutí Ústavního soudu o jeho dřívější protiústavnosti. Současná úprava klade pro možnost použití tohoto úkonu značné restriktivní podmínky, a to z důvodu, aby nemohlo dojít ke zneužití zjištěných údajů.

Jako možný nedostatek společný pro oba zajišťovací úkony lze označit to, že samotné usnesení o přezkumu příkazu k odposlechu a záznamu

telekomunikačního provozu a zjišťování údajů o telekomunikačním provozu nemá přímé konstitutivní účinky, ale pouze svědčí o případném porušení zákona.

V kapitole, která je věnována srovnání české a slovenské úpravy mě při bližším studiu této problematiky překvapilo zjištění, jak se tyto úpravy vzájemně liší. Ať už se jedná o samotné zákonné náležitosti nebo o pohled nejvyšších soudů Slovenské republiky na tuto problematiku.

V základním úhlu pohledu je možné konstatovat, že názor soudů obou zemí jsou vesměs totožný, co se týká neporušitelnosti práva na soukromí, nutnosti vycházet při povolování odposlechů striktně ze zákonné dikce, atd. V mnoha zásadních otázkách se ale jejich pohledy značně liší. Např. zmíněná možnost použití odposlechů, které byly nařízeny na základě jiného právního předpisu jako důkazu v trestním řízení.

Objektivně lze dodat, že česká úprava v souvislosti s judikaturou soudů poskytuje vyšší míru ochrany práva na soukromí.

Problematika spojená s odposlechy a záznamem hovorů představuje velice zajímavou a živou agendu, která jak jsem se zmínil již v Úvodu, bude podle mého názoru vzhledem ke globálnímu vývoji nabývat v budoucnosti na intenzitě. Zcela jistě dojde ke změně jak zákonné úpravy, tak i rozhodovací praxe soudů. Lze předpokládat, že postupem času bude rozšířen okruh trestných činů, u kterých bude možné odposlech nařídit a s jistotou i vzhledem k tendencím posledních let dojde k navýšení počtu nařízených odposlechů.

Osobně mě tato problematika velice zaujala a rád bych se jí zabýval i v budoucnu, např. v rámci disertační práce, neboť se zcela jistě nejedná o vyčerpané téma. Naopak. S odposlechy a záznamy hovorů souvisí celá řada dalších institutů a to jak v oblasti právní, tak i mimo ni. Jedná se o problematiku velice složitou a polemickou, kdy každý bude vnímat tuto problematiku rozdílně, a to vzhledem k osobnímu pohledu na lidská práva a možnost jejich narušení. I to je možná jeden z důvodů, proč je dosud opomíjena jako téma odborných publikací, které by se zaměřily pouze na tuto problematiku.

Summary

The major objective of this thesis is the interception and call records (wiretapping) pursuant to Law 141/1961 Coll., the Criminal Procedure Code.

The aim is to provide an overall and systematic analysis of this issue. At the same time the author responds to certain drawbacks and seeks to remedy them. This work consists of an Introduction, Chapters 1 – 7 and a Conclusion.

The Introduction offers a definition of the concept and explains the basis of the issue itself, the fundamental concerns related to the topic. It also lays out the structure and includes a list of references.

Apart from the interception and wiretapping modifications pursuant to the Criminal Procedure Code, this work is partly dedicated to historical perspectives of the legal institution of interception in the Czech Republic and former Czechoslovakia, which is divided into two periods: firstly, the years 1948 – 1989 and then from 1989 to the present day.

It seems essential to describe the development of the institute of interception and call records so that we can fully understand the current situation, which is covered in Chapter 1. The author himself managed to obtain detailed data about the number of interceptions carried out before 1989 from authentic materials of that period (e.g. directives of Ministry of Interior Affairs, police orders, etc.)

Chapter 2 is devoted to the institute of interception and wiretapping pursuant to the Criminal Procedure Code. This Chapter is divided into six sub-chapters, that are further subdivided and deal with particular formalities of the legislation.

Part 1 explains regulations of Section 88 in general. Part 2 deals with the procedure of imposing interception and wiretapping. Part 3 outlines the possibilities of using interception and wiretapping with the user's consent. Part 4 establishes provisions for using Section 88 as evidence in criminal court proceedings. Part 5 brings information about the ways inactive records are destroyed. Part 6 modifies the requirements of law enforcement.

Chapter 3 deals with the institute of Section 88(a) – wiretapping data detection and follows the structure of the previous Chapter.

Chapter 4 compares the characteristics of the above mentioned institutes along with another act carried out within the framework of criminal procedures,

which is the institute of monitoring people and things pursuant to Section 158(d) of the Criminal Procedure Code. The issue of application of particular acts is not lucid, so clarification is provided.

Chapter 5 covers parliamentary supervision of interception and wiretapping and the collection of data about wiretapping, mainly because of the importance of such independent supervision.

Chapter 6 features the usage of interception and wiretapping playing an important role, especially if they are not obtained on the basis of the Criminal Procedure Code. Such material has a reporting function and is treated in a specific admission procedure. This chapter also demonstrates different legislations in European countries.

Finally, Chapter 7 investigates the legal provisions of interception and wiretapping in Slovakia emphasising the distinction between the Czech and Slovak legal systems.

The Conclusion summarizes the main aims and their achievements. It also suggests further studies on the current topic.

The main resources of this thesis were specialized judicial literature in Czech referring to the Criminal Procedure Code, the case-law of the Supreme Court and the Constitutional Court of the Czech Republic as well as foreign literature and case-law. The absence of a monograph in Czech dealing with this topic was an obstacle.

Seznam literatury

Monografie:

Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V. *Komunistické právo v Československu. Kapitola z dějin bezpráví*. 1. Vydání. Brno: Mezinárodní politický ústav. 2009. ISBN: 978-80-210-4844-7.

Císařová, D., Sovová, O. *Základy trestního práva procesního*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN: 978-80-7435-093-1.

Čentéš, J. *Odpočívanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty*. Bratislava: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-89603-09-1.

Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN: 978-80-7478-750-8.

Fryšták, M. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2012. ISBN: 978-80-7418-160-3.

Chmelík, J. a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN: 978-80-7380-488-6.

Jelínek, J. *Odposlech a záznam telekomunikačního provozu*. Pocta prof. JUDr. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. narozeninám. Praha: Leges, 2009. ISBN: 978-808-7212-233.

Jelínek, J. a kolektiv. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN: 978-80-87576-69-4.

Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011. ISBN: 978-808-7212-929.

Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN: 978-807-1795-728.

Schelle, K., Tauchen, J. *Trestní kodexy 2. díl. Procesněprávní předpisy*, 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2011. ISBN: 978-80-7418-132-0.

Šámal, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 - 156*. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-465-0.

Šámal, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 – 314s*. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-465-0.

Šámal, P. a kol. *Trestní řád III. § 315 – 471*. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-465-0.

Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H.

Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-496-4.

Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN: 80-717-9741-3.

Vangeli, B. *Zákon o Policii České republiky*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN: 978-80-7400-543-5.

Články a sborníky

Aulický, P. *Zákaz zveřejňování odposlechů dle § 8c trestního řádu*. In: COFOLA 2009. Brno: Masarykova Univerzita, 2009. s. 2.

Bursík, T. *Ztratily jsme mnoho času...Ale ne sebe!* In: Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu č. 15. 1. vydání. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2006. s. 8-11.

Herczeg, J. *Ústavněprávní limity monitoringu telekomunikačního provozu: konflikt mezi bezpečností a svobodou*. Bulletin advokacie. Praha: ČAK, 2010. č. 5. s. 25.

Jelínek, J. *Odposlech a záznam telekomunikačního provozu – nová právní úprava v české republice*. In: Teoretické a praktické problémy dokazování. Pocta prof. JUDr. Vladimíru Mathernovi, DrSc., k 80. narozeninám. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN: 978-80-98363-17-9.

Kocina, J. *Odposlech a záznam telefonických hovorů jako důkaz v trestním řízení*. In: Teoretické a praktické problémy dokazování. Pocta prof. JUDr. Vladimíru Mathernovi, DrSc., k 80. narozeninám. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN: 978-80-98363-17-9.

Koutek, O. *X. správa SNB- útvar státní bezpečnosti určený pro boj proti tzv. vnitřnímu nepříteli*. In: Sborník Securitas Imperii 14. 1. vydání. Praha, ÚSTR, 2006. ISSN: 1804-1612.

Novák, J. *Rozhodnutí o zákazu odposlechů advokátu v Nizozemí*. Bulletin advokacie. Praha: ČAK, 2016. č. 1-2. s. 85.

Novotná, J. *Opatření důkazu odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu v cizině a jeho použití v České republice*. Trestněprávní revue. Praha: C. H. Beck, 2009. č. 4. s. 123.

Povolný, D. *Operativní technika a StB*. Sborník Securitas Imperii 10. 1. vydání. Praha: ÚSTR, 2003. ISBN: 80-86621-01-4.

Schovánek, R. *Vývoj technických složek MV 1948-1963 (I.)*. Sborník Securitas

Imperii 1. 1. vydání. Praha: MV ČR, 1994.

Schovánek, R. *Vývoj technických složek MV 1963-1989 (II.)*. Sborník Securitas Imperii 2. 1. vydání. Praha: MV ČR, 1995.

Vantuch, P. *Nová úprava odposlechu v trestním řízení od 1. 7.2008*. Bulletin advokacie. Praha: ČAK, 2008, č. 10. s. 29.

Judikatura

Nález Ústavního soudu České republiky z 27. 4. 1994, sp. zn. II. ÚS 6/1993, dostupné na nalus.usoud.cz.

Nález Ústavního soudu České republiky z 30. 11. 1995, sp. zn. III. ÚS 62/1995, dostupné na nalus.usoud.cz.

Nález Ústavního soudu České republiky z 22. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 502/2000, dostupné na nalus.usoud.cz.

Nález Ústavního soudu České republiky z 23. 5. 2007, sp. zn. II. ÚS 615/2006, dostupné na nalus.usoud.cz.

Nález Ústavního soud České republiky z 27. 9. 2007, sp. zn. II. ÚS 789/2006, dostupné na nalus.usoud.cz.

Nález Ústavního soudu České republiky z 29. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 3038/2007, dostupné na nalus.usoud.cz.

Nález Ústavního soudu České republiky z 27. 1. 2010, sp. zn. II. ÚS 2806/2008, dostupné na nalus.usoud.cz.

Nález Ústavního soud České republiky z 20. 12. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 24/2011, dostupné na nalus.usoud.cz.

Nález Ústavního soudu České republiky z 7. 5. 2014, sp.zn. Pl. ÚS 47/2013, dostupné na nalus.usoud.cz.

Nález Ústavního soud Slovenské republiky z 9. 10. 1995, sp. zn. II. ÚS 128/1995, dostupné na concourt.sk.

Nález Ústavního soudu Slovenské republiky z 27. 9. 2007, sp. zn. III. ÚS 117/2007, dostupné na concourt.sk.

Nález Ústavního soudu Slovenské republiky z 29. 4. 2015, sp. zn. PL. ÚS 10/2014, dostupné na concourt.sk

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky z 27. 6. 1995, sp. zn. Tzn 24/1995, dostupné na nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky z 26. 5. 2007, sp. zn. 4 Tz 114/2006,

dostupné na nsoud.cz.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky z 13.4.2007, sp. zn. 11 Tz 129/06, dostupné na nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky z 14.10.2010, sp. zn. 4 Pzo 1/2010, dostupné na nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky z 13. 4. 2011, sp. zn. 4 Pzo 2/2010, dostupné na nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky z 9. 3. 2011, sp. zn. 7 Tdo 150/2011, dostupné na nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky z 10. 4.2013, sp. zn. 5 Tdo 179/2013, dostupné na nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky z 19. 6. 2013, sp. zn. 8 Tdo 46/2013, dostupné na nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky z 14. 1. 2014, sp. zn. 4 Pzo 3/2013, dostupné na nsoud.cz.

Stanovisko Nejvyššího soudu České republiky z 5. 6. 2013, sp. zn. Tpjn 304/12, dostupné na nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky z 21.9.2011, sp. zn. 3 To 2/2011, dostupné na nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky z 4.4.2012, sp. zn. 1 Toš 4/2009, dostupné na nsoud.cz

Zákony a směrnice

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, dostupné na zakonyprolidi.cz.

Zákon č. 178/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád, dostupné na www.psp.cz.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dostupné na zakonyprolidi.cz.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dostupné na zakolnyprolidi.cz.

Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů, dostupné na zakonyprolidi.cz.

Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, dostupné na www.psp.cz.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dostupné na www.psp.cz.

Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, ve znění pozdějších předpisů, dostupné na zakonyprolidi.cz.

Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů, dostupné na zakonyprolidi.cz.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dostupné na zakonyprolidi.cz.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dostupný na zakonyprolidi.cz

Zákon č. 177/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, ve znění pozdějších předpisů, dostupné na zakonyprolidi.cz.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, dostupné na zakonyprolidi.cz.

Zákon č. 166/2003 Z. Z., o ochrane před odpočúvaním, v znení neskorších predpisov, dostupné na zakonyprelidi.sk.

Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok, v znení neskorších predpisov, dostupné na zakonyprelidi.sk.

Zákon č. 351/2011 Z. z., o elektronických komunikáciách, dostupné na zakonyprelidi.sk.

Směrnice čj. A-oper-IX-1, o používání operativní techniky, dostupné na ustrcr.cz

Směrnice čj. A-oper-IX-2, o evidenci a registraci operativně technických svazků, dostupné na ustrcr.cz

Směrnice čj. A-19807/Sc 23-49, dostupné na ustrcr.cz

Směrnice čj. S – 2895/01-1950, dostupné na ustrcr.cz

Směrnice čj. A-oper-VI-1, o používání operativní techniky, dostupné na ustrcr.cz

Směrnice čj. A-oper-VI-2, o evidenci a registraci svazků operativní techniky a krycích průkazů, dostupné na ustrcr.cz

Jiné zdroje:

Důvodová zpráva z 4.5.2004 k zákonu č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství. Poslanecká sněmovna 2004, dostupné na www.psp.cz.

Důvodová zpráva z 6. 12.2011 k zákonu č. 459/2011, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů. Poslanecká sněmovna 2011, dostupné na www.psp.cz.

Důvodová zpráva z 22.2.2012 k zákonu č. 273/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů. Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna 2012, dostupné na www.psp.cz.

Důvodová zpráva z 4.5.2004 k zákonu č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, Poslanecká sněmovna 2004, dostupné na www.psp.cz.

Instrukce Ministerstva Spravedlnosti z 3.12.2001, č. j. 505/2002-Org., dostupné na portal.justice.cz.

Nejvyšší státní zastupitelství ČR. Pokyn obecné povahy – trestní z 21. 9. 2009, č. 8/2009, dostupné na nsz.cz

Závazný pokyn policejního prezidenta z 21.4.2009, č. 30/2009 Sb., o plnění úkolů v trestním řízení, dostupné na policie.cz